

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА IV СВЕСКА V и VI

ЗА МАЛИ ЈУНИ
NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

УРЕДНИК :

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

К. Ц. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА.

1898.

Д У Р Ђ

КРИЖИНИ АНТО

ДРАЖИВА

ТОРСКИ ВЛЈЕХАЛ

ПОДНА И СЕКА В А ИИКОТ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ИПОД ВАНДЛ Т ИСТОРИЈА

ДЕТНЕ

В И ДИВАНА СТИВАНИЈА

1888

ПОЗДРАВ ЦРНОЈ ГОРИ.

Поздрављам те, српска зоро,
Мајко моја, Црна Горо!
Оштри мачу, љути гrome,
Муњо сива и полеме:

Душманина,
Тирјанина

Осветниче,

Посветниче,

И Марице и Босова —

Величанства Србинова.

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

*

Поздрављам те, царевино,
Од слободе свих вјекова; —
Уточиште, домовино
Мученика, витезовâ.

Црна Горо,

Сјајна Горо,

Србу драго —

Свето благо!...

Ој, алему нетамњели,

У српски род, у св'јет ц'јели!

*

Црна Горо, св'јетли дане,
 Напреднице у све гране:
 Св'јету страшне, Богу миле,
 Што анђелске штите силе.

Алем трону,
 Што не клону

Под све рање

И мегдане:

Из свег срца, душе, грла —
 Поздрављам те, мајко врла!

Његуши, 16. Јуна 1898.

Митар.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

НИ О КО Ш ТА...

— ЦРТИЦА ИЗ ХЕРЦЕГОВИНЕ —

Сунце бијаше високо отскочило, кад се Благоје Грдан пробудио и изишао пред кућу, да се умије и Богу помоли. Да опростите, изгледао је као прави међед. На глави ни капе, ни феса, него му се она коса расперушила, па му неколика прамена пала по челу до очију, неколика му стрше у вис као перјанице, а неколика му отишла преко ушију некако у страну. Очи му се закравиле и подбухле, а брци му се отромбољили, па му поклопили уста и пали по доњој губици.

Чим је стао пред кућу, истрча његова Стана, да му полије и да му дода пешћир, којим ће се отрћи. И ако је Стану Бог обдарио лијепијем комадом језика, инак, у овоме часу није смјела ни зуба да обијели, јер је Благоје иза сна врло погана табијата, па му не смјеш ријечи да проговориш све дотле, док он сам не запођене разговор.

— А што ме ниси прије пробудила, јад те вађео? — биле су му прве ријечи, које је изговорио крупним гласом као из бадња.

— Па... јутрос је Огњена Марија...

— Аха-а-а, — отегну Благоје, па се задњи пут плъусну по лицу и поче да се утире. — А ја ето и заборавио...

Пошто се добро утрљо и ставио пешћир на страну, обуче на главу капу, коју је по томе обмотао великим шалом. А затим сједе пред кућу и, напунивши чибук духаном, поче да пуши. Око њега су облијетале три четири велике мухе и падале му час на образ, а час на кљено и то га је тако једило, да је два три пута сам себе подобро звизнуо по образу. само да коју убије... Но, пошто му то никако не пође за руком, он доби вољу да се освети на жени, па поче да грди и да псује, што му није на вријеме испекла кахву, него мора толико да чека.

Стана је, дабогме, још и сада шутила, али је зато за инат развукла са кафом и није хтјела одмах да је изнесе.

У томе изађе из своје куће и Митар Дерикучка, први комшија Благојев, па како је увијек волио да пије кахву цаба,

тако је и сада дошао пред Благоја и, пошто се с њим упитао и поздравио, сједе пред кућу на једну кладу.

И Благоје је такође сјео, ама је једнако мумљао и гунђао у себи, све док се Стана није помолила са кахвом.

А тада наточи и себи и Митру, па поче да се разговара.

— Покојни поп наш умрије, а? — запита Благоје први и погледа у Митра, као да је казао какву новост.

— Умрије, — рече и Митар.

— Па сад хоће да нам пошаљу новог.

— Ја.

Благоје промијеша кахву прстом, па га по томе облиза, а онда опет настави.

— А, вала, и не можемо без попа. Треба нам. Нит' се можеш родит', ни умријет' без њега, а свијет се сваки дан рађа и умире... Вега шта ти велиш: кога ли ће нам послати?

— Не знам.

— Не знам ни ја.

— А кога би ти рек'о?

Благоје се мало промисли, па тек онда одговори.

— Вала ја би попа Милутина из Г... Он је и добар и поштен.

— А ја би попа Николу из В... Он је још бољи.

Благоје се осмјехну.

— Поп Никола не ваља, — рече.

— Ама како?

— Ето тако... не ваља...

— Не ваља ни поп Милутин, — рече Митар, који се осјети мало увријеђен у своме поносу.

— Поп Милутин је и паметан, и кршан и добар. Његово „господу помолимсја“ ваља форинте, а камо ли што друго.

— А поп Николино 'ванђелије ваља петице.

Благоје поче да се срди.

— Знаш ли ти, — рече, — да поп Никола не бегенише никоме у кућу привирити, него хоће, да му свака на ноге дође.

— А поп Милутин не бегенише ни тако. Он најволи да му се плаћа, а да никуд не иђе, нит' да кога прима.

— Лажеш! — викну Благоје.

— Лажеш и ти!

— Па ти мени да кажеш?

— К'о и ти мени.

— Ти си хрзус!

— А ти си домуз!

Тај час полетише један на другога, па се дочепаше за вратове, да један другогме гркљан извади. Стана, која је дотле у кући била, излети, па, кад је видила што се ради, стаде је дрека и запомагање, да се чуло на крај села. На њезин глас дотрчаше и њене из Митрове куће, те их некако након велике муке, раставише.

— Пушћите ме да убијем крвника! — викао је Благоје и отимао се.

— Дајте га само мени у руке! — дерао се Митар.

— Ама шта је било? — питају сви.

— Он вели, да поп Милутин не ваља и да сам ја домуз, — вели Благоје.

— А он вели, да поп Никола није ни за кога и да сам ја хрсуз, — виче Митар.

Стана Благојева, која је на сва Благојева приговарања јутрос шутила, није могла и сада да ошуте, него дочека исто као пчела.

— Ви фалите попа Николу, што вам је шћер вјенчао преко закона. Знамо ми све, не бојте се!

А Митрова Ђурђа одмах дочека:

— А ти фалиш Милутина, што је удовац, па што се на те смије.

Док Стана плану. Ама не би рекао да је жена, него бап права бојдија. Није вам она гледала ништа, већ дочепати, ни како ће дочепати, него замахну једном великом биљом и удари Ђурђу преко леђа тако, да је морала посрнути. Но и Ђурђа одмах скочи, те поче да се бије, а и домаћини се наново дохватише, па гуле ли се гуле. Благоје уфатио Митра за десни брк, па вуче из све снаге, а Митар њега пчепео за косу, па само клима. Стана је међутим ударила Ђурђу до два до три пута, а Ђурђа њојзи изгребла и лице и очи, да све крв цури.

На ову галаму на час дотрчаше и остале комшије, па се све то склепта око њих и почеше да их мире. Е, али ко ће их помирити! Они се само гњаве, а не осврћу се ни на кога. Док у томе неке комшије почеше да бране Благоја и Стану, те одвалише на Митра и на Ђурђу; али се нађоше други, који су хтјели и увијем да помогну, те се изроди још већа туга. Граја и хука дигла се до неба и само видиш како се неки ваљају и накваљају по земљи; неки се черупају на ногама, а неки дохватили биље сохе, па млате један по другога као по мјешинама. Скоро све жене остале су гологлаве, јер се њима чинило најзгодније, да се вуку за косе, па је то тако и

било. Грђега окршаја не знам је ли било и у једноме селу до тада.

И ко зна кад би се тај окршај смирио, да се не зачу из далека коњски топот, а мало за тим указа се из облака прашине вран коњ, а на њему човјек у дугој мантији, која се из далека лепрша, и са камилавком на глави.

— Ето попа! — викну неко.

— Ето га! викну и други.

И у тај час сви се пустише, па поледаше тамо, откуда је поп долазио. Био је то наочит и кршан човјек и сељаци, кад га опазише, радосно заграјаше сви у један глас:

— Баш је кршан!

— Ама то није поп Милутин! — рече Благоје.

— Није ни поп Никола, — дочека Митар.

А поп бахну међу њих.

— Помоз Бог, Браћо!

— Бог ти помог'о! — гракнуше сви, па поскидаше капе и пођоше му руди,

— Ево сам дошао, да вам ја будем поп. Послали су ме.

— Бога ти како, како ти је име? — запита Благоје.

— Стево.

— Е, фала Богу, кад није ни Милутин, ни Никола, јер се око тога ми показжисмо и побисмо.

— Ама зар због тога? — запиташе сељаци, па зачуђено погледаше један у другог. Та они су се тукли, а нису питали за што ни како

— Баш смо махнити! — рече један.

— Махнити, јакако, рече и други.

— Да смо паметни, гледали бисмо свој пос'о, — рече Митар. — Ама ето тако било.

— Било па прошло! — рече и Благоје.

А тада сви сједоше, па весели, као да ничега није било, почеше да се разговарају са попом...

Свет. Ђоровић.

ИЗ „Х А Ј Н Е А.“

Т и с и . . .

Ти си као цв'јетак они :
Чиста, њежна, тако бајна;
Кад те гледам, чедо дивно,
Обузме ме сјета тајна.

Ја бих хтио спустит' руке
На ту милу главу сјајну,
Молећ' да те Бог уздржи
Увјек тако чисту, бајну.

С у з е .
CRNE GORЕ DURĐE
CRNOЈЕVIĆ

Плаво море снивало је
У вечерњој тихој тами,
Ми сјеђасмо, чедо моје,
Пред рибарском кућом сами.

Вал се диже, а с висока
Галеб кличе гласе кобне;
Са твог дивног, смјерног ока
Просуше се сузе дробне.

На бијелу твоју руку
Бисерне су сузе пале,
А ја клекох и са руке
Испих твоје сузе мале.

Хај, о'тад ми живот страда,
И мре душа с болом тајним;
Ах, несретна, жена млада
Отрова ме сузам' сјајним.

Ој, рибарко!...

Ој, рибарко, дивна селе,
 Крају лаки чамац крени,
 Ходи, ходи ближе мени
 Па ми пружи руке бјеле.

Не плаши се! Клони главом
 На то срце, цв'јете вити; —
 Како можеш мору плавом
 Повјерљива тако бити?!

К'о море је срце моје,
 Одлив, плима, бура страсна,
 А тај бисер на дну што је —
 На те чека, цуро красна!

Поздрав.

Кроз моје срце трепери
 Пролетна пјесма сладосна,
 Ти, мала пјесмо радосна,
 Лети и звони далеко!

Звони далеко до куће,
 Гдје ниче цв'јеће слађано,
 Видиш ли гонце млађано —
 Реци јој да је поздрављам!

Љиљан.

Водени и вити љиљан
 Из језера санан гледи,
 Са љубавним тихим болом
 Поздравља га мјесец бл'једи.

Застиђени вити цв'јетак
 У вале се нежно скрива,
 А пред њима младо момче
 Сан вјечити мирно снива.

Реци мени...

Реци мени, ко је био
 Што је сахат изумио? —
 Тај је зимске ноћи дуге
 Мислећ' пров'о пунан туге,
 И слушао како близу
 Црвићи и миши гризу.

Реци мени, ко је био
 Што је пољуб изумио? —
 Тај у срећи, не мислећи,
 Љубио је чедо своје,
 Мај је блист'о, цв'јеће цвало,
 Славуј пјев'о, сунце сјало.

У близини...

У близини твојој, мила,
 Ја сам ув'јек скривен тајно,
 Тужим, вевем и уздишем
 Све због тебе, чедо бајно.

У пролећу кад по цв'јећу
 Лако ходиш гредом милим,
 Па лептира згазиш малог —
 Зар не чујеш како цвилим?

Кад узбереш ружу драгу
 Прстићима тако милим,
 Па искидаш лиске њене —
 Зар не чујеш како цвилим?

И када ти прстић мали
 Трн убоде са те руже,
 Зар не чујеш како близу
 Из мог срца боли туже?

У жубору твога гласа
 Зар не чујеш јаде моје? —
 Ноћу јецам и уздишем
 Из дубине душе твоје...

Алекса Шантић.

П О Р У Ч И К

од Ханри Датен-а.

С ФРАНЦУСКОГ Ј. М. М.

У француској војсци страначка легија уживала је од свију времена глас непоречиме храбрости.

Свуда мали рекрути, премда скупљени из свију народа, говоре на разни језицима и ниједно нарјечје није им непознато.

Немојте тражити од ових војника савршену правилност обичаја, па ћете примјетити сличну појаву наших редова.

Али и ако вам њихови официри не пазе толико на њихову службу, опет су они немилостиви према њима у погледу чувања дисциплине. Свакој рука само је у стању да одржи оваке људе.

У нашим колонијама страначка легија употребљава се у свима чаркама и свима бојевима. Њихови батаљони налазе се у Тонкину, у јужној Оранској, у Камдолжу, у Бенинском заливу; једном ријечи — свуда гдје се бије.

У Алжиру је она учинила огромне услуге. Њина јуначка дјела су постала већ легенде, и довољно ће бити кад се исприча ова епизода за експедицију Велике Кабилије, која је била у Јуну мјесецу 1857 год.

* * *

Послије кримског рата, били смо изнурени и мишљасмо, да је дошао тренутак бацити Roumis у море, када калуђери мухамедански проповједаху свети рат. Посље њиховог жарког проповједања, као по некој барутној путањи, разбукта се ватра на високим бреговима Ђурјураха.

Да би утишао побуну једним ударом, гувернер Алжира ђенерал, заузео наравно своје положаје. Експедиција, којом командоваше сам маршал Рандон, имала је три дивизиона и двије колоне за осигурање, од прилике до 35.000 људи.

Друга дивизија под управом Мак-Махона бјеше појачана једним батаљоном страначке легије. Познавајући храброст ове

трупe, и имајући у виду трогодишње ратовање по великим планинама, које одвајаху Деме од Бужије, знао је врло добро колику корист може из тога извући.

Али у овом свирепом и дивљачком рату, пуном изненађења и замки, искуствен делања доносаше успјех и општу захвалност, те с тога се од ове бунтовне и изгубљене дјеце тражаше најстрожија дисциплина. Између других налога, одбрана, под казном смрти, бјеше ићи напријед, сударити се с непријатељем, без формалне заповијести самога шефа.

У тренутку кснцентрације трупа, на три километра од прилике од Тим-Узу-а на врху једног брежуљка, који бјеше обрастао дрвима, а пред неким селом, чији кровови бјеху поцрвјели од огња, виђаше се и непријатељ како прави један редут, у коме ће очекивати све наше покрете.

Баш с лица, али мало ниже, једно одјељење баталиона из стрељачке легије бјеше се улогорило. Ван домаћаја куршума, оно примаше по неколико удара свакога дана од својих опасних сусједа. Али вјерни својој лозинци, а са јарошћу у срцу, редови не одговараху брзо.

Охрабрени овим нехатом за њих необјашњивим, и уступајући у осталом својој бунтој људитости, једнога лијепога јутра до двајестак кабила изабаше из својих панчева, развише се у стрељачки ланац према боку брежуљка и имабаху смјелости да дођу, те да осмијевају наше војнике, који бјеху у спољашњим утврђењима логорским.

Грицајући бркове, надимаху им се жиле, очи закрвавише у почетку свога покушаја, али и поручик Циглер не пушташе из вида. Његово изазивање и узвици подизаху човјеку косу на глави, али добро је он знао докле то траје.

У то вријеме један куршум, који бјеше залутао, удари једног човјека близу њега. Ох! и проста контузија на овом остојању бјеше при свем том довољна да преврши мјеру!

Његови планови бјеху брзо покварени. Остављајући средину својих војника, оде на чело једне друге и то мале колоне, даде знак за напад и јурну одлучно напријед.

Помажући се неравнином опустошеног земљишта и користећи се његовим пукотинама, бавећи се иза стијена и стабала повезаних за вријеме дуге ватре, наши за један тренут бјеху крунисани утјехом. Врата од утврђења бјеху исјечена од удара сјекира, и као бујица легионари јурише на село, нападајући на сваку кућу и сејући свуда смрт и пустош. Ах, то бјеше суровост и освета јуначка на обе стране.

Када се на тврђавици залепршаше три франц. боје, и када труба објави побједу, сједећи у наокруг са нестрепљењем које карактерише њихову расу, један тридесетогодишњи Кабил обзоружан очекиваше, да се ријеша на њихову срећу.

Баш пред улазак у сеоце, када их он ту очекиваше, појави се Мак-Махон.

Враћајући се са предстража, које је обилазио, чу прве пушчане пуцње. Како је већ био одоцнио за Магенте, докле је требало трчати читав топомет, он управи свој доглед у правцу ларме, и без икаквог изненађења примијети легионаре у правилним редовима како скачу на брежуљку и јуре као бијесни лавови.

И најхрабрији човјек зачудио би се жестини напада, док храбри и неустрашими поручик за то вријеме а под градом од тавана трчаше на све стране да храбри војнике.

Када и посљедњи пуцњи умукосе, он у галопу, а праћен својим штабом, заузео сеоце.

У погледу дивизионара, слично сјајном осјећању своје способности за нарушење дисциплине појави се дух код поручика Циглера. При свем том он бјеше врло блијед и изнемогао, али ипак чекаше долазак свога шефа под оружјем.

— Ваш мајор поручице, рече Мак-Махон, кад већ бјеше близу њега.

— Ево га, ђенерале!

— Несретниче, какав сте примјер дали осталој војсци — један официр као ви што вриједи, Циглеру?!

— Ја не знам собом управљати, ђенерале!

— Рђава извина, јер ваша неразмишљеност могла је упропастити дивизион. — У осталом ви долазите под власт ратног савјета, а не под моју власт.

Врћући се војницима, који га пренеражени и ћутећи посматрају, рече:

— Што се вас тиче, јунаци, ви сте послушали заповјест вашег шефа без икаквог размишљања, и ја вам могу само овом приликом честитати.

Ваш се ђенерал поноси с вама, а његово срце француско игра од радости, гледајући на вама радост, с којом сте ви иселили ове Кабиле. Сјај оружја припада вама, који предказује срећан остатак борбе. Кад борба буде свршена, ја нећу заборавити вашу чету.

Поручик Циглер, који је био предат ратном савјету, осуђен је на смрт; али судије, обзирући се на човјечност, повратили му га милошћу маршала Рандон-а.

Осам дана прохујаше у грозној неизвјесности, када деветог јутра позваше осуђеника да дође пред команданта.

Праћен дивизијарима, ђенералом Мак-Махон и Ренонтом и маршалом Рандом прими осуђеника на вратима свога шатора.

— Позвајете ли ви, поручиче, правилност моралне поуке, која је противу вас ријешена у ратном савјету?

— Сасвим, господин маршале, одговори он јаким гласом.

— Без дисциплине, — нема војске, поручиче!

— Сасвим је тако, господине маршале. Вођен својим рђавим темпераментом, заборавио сам лозинку и сад вас молим само за моје другове. Да бих искупио своју погрешку и да бих послужио другима за примјер, ја ћу, ево заклињем се, умријети храбро.

Наста тренутак тешкога ћутања. Ђенерал Мак-Махон узе ријеч:

— Мојој препоруци и препоруци ваших судија, господине маршале, хтио је и вас поручик да придружи за милост, која се тиче његовог живота. Али од данас, ви ћете ступити у фронт, и служићете сасвим као обични војник, рече, окрепнувши се поручику

Веома узбуђен, са сузама на врху капака, а неспособан да каже бар једну ријеч, поручик Циглер задовољи се само војничким поздравом.

— Ништа вам не смета, Циглеру, да стечете ваше старе заслуге и то још у току саме битке, рече смијући се маршал Рандон. — Ја ћу вас, у осталом, имати на уму.

— Надам се, да ћу се показати достојан вашег доброчинства, господине маршале, и да ће то бити за мене најљепше срество, којим ћу вам се захвалити.

Четири године доцније дегредирани поручик имађаше неколико сјајних дјела и три нарочита цитата из дневне заповијести бјеху о њему и тада он поново прими капетанску диплому.

РАСТАНАК.

Не питај за тугу што ми мрачи чело,
Нит' куни младост, што пољупца неће,
Другим огњем бије моје срце врело
И другоме крају мисао ми леће —
Страхотна и мрачна као облак они,
Пун муње и грома што се небом гони.

Домовина моја рањена је пала
И сурвана дјецу са јауком кличе —
Као црни злодух уздигла се хала,
А туга и покој изнад ње се стиче,
Па у мутно небо с очајањем гледа,
Потлаченост куле и дозивље чеда!

Ти не чекај више страсна љубав ова
Да пред тобом тече као рјека лака,
Већ са мрачних кула и тавних видова
Оружје ми скини далеких предака —
И одувај тихо прах мутнијех лета
Са бојног ми штита и са мача света.

И не чекај више с душом пуном жара
Да се вратим теби! Тек у св'јетле дане
У пламеној пјесми с'једијех гуслара,
Која пјева славу, ловор и мегдане,
Тражи бурни живот, што ишчезну лѐтом
У јуначкој слави на бојишту светом!...

Јован Ј. Дучић.

ФЕТИШИЗАМ. ВЕЗА ЊЕГОВА С ПОЛИТЕИЗМОМ И ОБРАТНО. ПОЛИТЕИЗАМ. ПРИЈЕЛАЗ ОД ПОЛИТЕИЗМА МОНОТЕИЗМУ И ОБРАТНО. МОНОТЕИЗАМ.

С РУСКОГ — Д.

(Н а с т а в а к.)

Једина разлика међу боговима и људима била је бесмртност првијех. У свему осталом грчки богови нијесу ништа друго, него људи, са свијема њиховијем страстима и обичајима, са свијема слабостима и пороцима, једном ријечју — тијелом и крвљу људи. Они се жене, рађају дјецу, изневјеравају своје жене, љубоморни су, завиде, свађају се, свете се један другом, једу, пију, веселе се. Између осталог и самој бесмртности богова пријети судбина, која је већ једанпут учинила да се промијени једно кољено богова и која тако исто може учинити да буде нова промјена и да дође нови нараштај богова. Као идолопоклонство, грчка религија заузиме исто тако средњи положај у свему осталом политеизму. На истоку још се једнако клањају самоме идолу, премда је идол вазда сличан човјеку, и њему се непосредно моле као фетишу. У Грчкој, на против, идол је одвојен од божанства: он је само слика, која служи, да би се сјећали божанства, којег он представља; идол остаје на земљи, а бог пребива изван ње, на небесима или на врху Олимпа. Без изражаења, бог је, разумије се, не мислим, али само изражаење ипак није бог. У Риму Идеализација божанства иде много даље. Овдје божанство није само одијељено од свога изражаења, но шта више, оно је независимо од њега. У Риму постала су могућна божанства, као: Fides (вјерност), Libertas (слобода), Victoria (побједа) и т. д. божанства, која се могу само замислити, могу се преставити абстрактна, а не конкретна. Шта више тамо су имале идеје и преставе своје олтаре, као: глад, чума, грозница. Једном ријечју ово је нова тежња к препорођају вјере, због тога, што се је већ дошло до тога, да се даје неко надмоћије души човјечијој над тијелом. И ако има у овоме свакодневном, микроскопичном процесу,

т. ј. пролазу од материје к духу, ма гдје момента равнотеже, то га нећемо нигдје више наћи до у самој Грчкој. Као незнабоштво, сваки политеизам источни сасвијем је националан: браминизам не трпи маздеизма, премда су оба поникли у једној отаџбини; вјера египћана била је нетрпељива према посљедовачима Ормузда; египћански религиозни поглед не може се сложити са халдејским. Једном ријачју, свака је вјера била национална; тако сваки језик имао је одјелиту вјеру.

Тијесну везу митологије с лингвистиком оввијех времена, у пошљедње доба утврдили су филолози на најистинитијим податцима, тако да је нераздјелност језика и мита постала очигледна. Што се пак тиче Рима, у времена потпуног развића његове цивилизације, он преставља савршену супротност. Он слободно и добровољно прима у свој пантеон све без изузетка богове покоренијех народа, почињући с фетишитскога Хелиогабала, и свршавајући Христом, чију је статуру поставио у пантеон Александар Север.

Премда је Римљанин још увијек политеист и антропоморфист, али је он ипак мало идолопоклоник и незнабожац; вјера његова не ограничава се границом његовог језика.

Грчка и у овом случају није измијенила своју улогу. Њезин је политеизам још потпуно националан, ако ни по чему другоме, а оно бар због тога, што се није могао подржавати; у њему нема оне крајне источне нетрпељивости. Он је трпељив исто као и римски, к туђим боговима; али у њему још нема римске способности за освајање туђијех богова. Грк је још типични идолопоклоник, незнабожац, као што је политеист и антропоморфист. Као митологија, грчка вјера преставља најљепши образац: у овој митологији садржи се сва историја политеизма. У самој ствари пита се у чему се садржи митолошка историја грчке мисли? Познато је, да је ово била митологија богова старијех и новијех. Али ко су ти стари богови, ти предходници новијех?

Довољно их је само напоменути, па да се види ко су они. То су Уран, Геја, Океан, Аид, т. ј. небо, земља, море и подземност, или друкчије ово су пошљедњи изводи фетишизма. На тај начин ова митологија записала је у самој себи доисторијску стадију вјеровања. Главни су богови Уран и Геја, чију ћемо историју сад прегледати. Дјеца ових старијих богова била су: Титан, Хронос, Атлант, Прометеј, Циклоп и Тифон, т. ј. јунаштво, вријеме, велизира, ваздух, вјештина и олуја; другим ријечима ово су својства дјелимично природна, дјелимично

човјечија. И заиста Хронос, наоружан српом смрти, није ништа друго, до вријеме, које прождире своју властиту дјецу, вријеме гради вријеме и обара. Атлант, који држи небо да не падне на земљу, то је планина Атлас у Африци, на граници познатог старим народима — хоризонта. Тифон, то је стоусти великан, који из свијех својијех уста рига пламен; он је, као што се види, олицетворење олује. Међу тим, Титан, отац и родоначалник цијелог покољења Титановића; Прометеј, који је украо божанствену ватру и скинуо је с неба на земљу. Циклоп једнооки ковач и дрводјела, све су ово дјеца човјечанства, а не природе. Ова промјена покољења права је слика источнијех вјеровања, која су половину фетишистике половину политекстична. Сад нам треба прегледати још даље у историју великанства, која преставља нову борбу и то опет око власти.

Ова борба произишла је међу браћом Титаном и Хроносом. Титан, старији син неба и земље и прави нашљедник васелене, уступио је престо своме млађему брату Хроносу, али само под тим условом, да не подиже дјецу мушкога пола, и да послаје себе остави престо својим синовцима, Титановићима. Ми ћемо овдје пропустити неке подробности, али поред свега тога напоменућемо, да је Хронос исаунио услов и прождирао сву своју дјецу мушкога пола, док није његова жена Реја или Цибала спасла од њега Зевса, Хефеста и Посејдона, подбацивши оцу на мјесто њих камен. Кад су за ово дошли претенденти на престо, Титановићи, ријеше се, да узму на јуриш царство богова, небо, и почну да воде опсадну војну против хроноса. Тада спасени од смрти Зевс, првијенац царујућег бога, одбије јурише Титановића и баца их свије у подземност и поврати престо оцу своме. С овијем почиње треће покољење богова, које је затим беспорно владало у Грчкој. Најновији богови и ако су били дјеца и унуци новијех и старијех, али ипак разликовали су се од њих тијем, што су они били великани, колоси, хероји; док ови најновији нијесу се ничим одликовали од протих смртних, ни растом, ни фигуром, ни душом, само што су били бесмртни. Шта, зар ово није историја борбе и побједи политеизма над фетишизмом, антропоморфизма над символизмом. Таква је митолошка историја политеизма, која је поникла у грчкој мисли. Прије него што свршимо ову генијалну митологију, морамо прегледати њену садржину, њену суштину и њене погледе на васелену. До сад ми смо разгледали грчки политеизам са стране његовог изгледа, начина изображавања, степена националности, напошљетку произласка једних богова

од других; али ово су биле више или мање спољашње карактеристике, сама суштина вјере, сами предмет грчког обожавања, то, што се под овим формама обожавало — није до сад излазило на површину. Дакле пита се: гдје је тај предмет овог централног политеистичног обожавања? Обично одговарају, да је тај предмет човјек; да се у фетишизму и дјеломично у источном фетишизму обожаје природа, а у грчком и римском политеизму обожава се човјек, сличност човјечија. Дозвољено је мислити, да у овоме одговору на мјесто политеизма узимље се само његова форма, само један његов антропоморфизам.

Све, што је Грк и Римљанин обожавао, заиста је обожавао у човјечијој форми; али ово још не значи, да је сама садржина била човјечија. Под човјечијом формом Индус је могао обожавати ватру (Индра Агни); — Етићанин сунце; — (озирис) Зент свјетлост (Ормузда), и уопште исток је под човјечијом формом обожавао природу, а због тога форма не може замијенити постављену садржину. Слободно се може рећи, да су у Риму почели под човјечијом формом разумијевати и човјечију садржину, као н. пр. вјерност, глад, болест и т. д. Да би смо дознали, какву су садржину подраумијевали сами Грци под њиховијем антропоморфизмом, кад је он био на своме врхунцу, довољно је прегледати оне антропоморфичке слике, оне атрибуте, оне функције, које су њима приписивали. Зевс, не гледајући на њихово фетишитско поријекло, свршио је, судећи по овим атрибутима и функцијама, тијем, што се напопљетку претворио у цара богова, власника свега олимпијскога становништва. И ако у ногу његових леже још цареви природе, као орао, и ако у лијевој руци држи још грб, али у десној има скиптар. И заиста њему припада — првијенство међу боговима, он царује и управља њима. Дакле, у човјечијем лику Зевсовом није престављен човјек, није личност, нити индивидуалне његове и њене особине, него друштвене, т. ј. појаве, које се разликују како од индивидуалнијех, тако и од природних, појаве ове сасвијем су друге врсте, због тога што оне престављају идеју монархизма и државне власти. Бог Ареј, или римски Марс, као што је познато, био је бог рата, т. ј. сам рат; али опет ова особина није индивидуално човјечија, у одјељитоме човјеку она није могућа, него само је можемо замислити у друштву, тијем прије, што су природни пратиоци Арејеви вазда Фавос, бог ужаса, и Ерида, богиња распре, с њеним шкрипћим зубима и крвавим пјенама на слијепим очима. Гернес, с његовим кадуцијем мира у рукама и са крилима на ногама био

је бог трговине и путовања. Све функције, сви атрибути Ефеста, Вулкана, показују, да је он бог рударства. Атрибути Посејдона потврђују, да су у њему без сујме обожавали морска путовања. Лук и пси Артемиде олицетворавају, разумије се, лов. Деметра са српом и снопом у рукама, са вијенцем класова на глави, представља агрономију, жетву. Дионисије или Бак, који је вас обвијен у лозово лишће, преставник је винарства, које је у Грчкој било тако исто распрострањено, као сточарство и земљорадња. Темида, са теразијама у рукама и повезаним очима, представља правосуђе. Феб, с лаворовим вијенцем на глави, с киптаром у рукама, очигледно симболизира појезију. Девет муза, девет његових другарица, представљају сву уопште друштвену просвјету: Терпсилораплес, Евтерпа — музику, Калијопа — епос, Ерто — лирику, Талија — комедију, Мелпомена — трагедију, Полихимнија — рјечитост, Клио — историју, Уранија — астрономију. Афродита у колима, у којима су упрегнути голубови, и коју прате три арите, Ерот, Псилеја и Хименеј с буктињом у рукама, јест очигледно обожаване љубави и свијех њенијех радости, која се завршује друштвеном установом брака.

Напошљетку, божанствена Палада или Атина, једина из становница неба, која се није јавила на свијет у тјелесном зачећу, него је изашла у потпуном савршенству из зрелог Зевсовог мозга; код њезинијех нога налази се или змија, или сова, што представља алегорију науке, знања и мудрости.

Треба примјетити, да су све ово богови Олимпа, небесни богови, виши сталеж богова, аристократија божанствене васељене; али, осим њих има још богова земље, океана и подземног свијета. Осим тога: још има полубогова, хероја, помоћу којијех божанствени род постепено прелази у човјечији.

Ако скупимо све ово заједно, то излази, да предмет грчког обожаванја у моменат највишег развића његовог политеизма није била природа, није био човјек, него само друштво, одозго до доље, уздуж и попречије, са свијем његовијем подјелама на класе, са свима његовим професијама, са свом његовом државном влашћу и политиком. Излази, да је сав строј грчког политеизма био само на небу производ тог истог друштва, којег је Грк посматрао и на земљи. Друштвеност, друштвени живот и све његове пошљедице, очигледно поразиле су у Грчкој човјечију мисао на толико, да су се морале одазвати на религиозним погледима овог гениалног народа. Ово је онај историјски моменат, гдје вас стари политеизам достиже највише

своје чистоће и рељефност. Али ако је овдје у Грчкој ова идеја јасније обиљежена, него ма гдје на другом мјесту, ово још не значи, да је она само овдје достигла до овог развића.

Напротив, ако узмемо у обзир ову сvezу само у Грчкој, ми можемо помоћу ње доћи и до њезиног почетка и свршетка у друг х народа. Свршетак, између осталог, т. ј. Рим не нуждаје се у особитом освјетљењу, због тога, што је његов политеизам био готово исти као и грчки, а дакле, тако исто друштвени. Тако н. пр. по предањима индијским о старим и новим нараштајима богова, а тако исто о њиховој међусобној борби и побједи последњих главни од старих богова био је Индра, а главни од нових — Брама. Индра је живио на сјеверо-истоку од Индије, у светој земљи за Хималајима, на светом брду Меру, једном ријечју у првобитној отаџбини Арија, а Брама је становник њихове нове отаџбине. Напошљетку, Индра није ништа друго до свод небесни, а Брама је, између осталог, творац каста и свега индијског друштвеног устројства, т. ј. први је био бог природе, други — бог друштва. На тај начин, историја грчког политеизма, грчке митологије, јест свеопште митологије политеизма, која је само у Грчкој дошла до своје највише јасности. Ако све ове знаке политеизма, антропоморфизма и т. д. саставимо свједоштво излази, да Грчка вазда и у свима случајевима балансира међу противностима истока и запада, да она социјално лежи међу истоком и западом исто као географски и хронолошки; она изгледа као нека непромјенљива мјера међу овим крајностима, као нека хармонија и равнотежа међу разноликошћу и јединством, међу објективним и субјективним, међу животињским и човјечијим, међу човјечијим и божанственим, међу тијелом и духом, међу природом и човјеком. Све ово створило је таку естетичност грчкијех религиознијех појмова, да шта више и сам овај политеизам не може бити иначе назван, него естетични. Источни је, у сравању с њиме, одвећ материјалан, одвећ затрпан фетишизмом, док је римски сувише спиритуалистичан, сувише је наклоњен монотеизму.

(Наставиће се).

М А Ј С К Е Н О Ћ И.

Са мном испод руке св'јетле мајске ноћи
По алеји густој шетала си ти...
Облак скрио бјеше лазурне ти очи;
А са душе слатки одлећели сни!

На маленој клупи уморни смо сјели,
Ја ти витог тјела обавио струк...
Тихи шапат лишћа ми смо разумјели,
Разумјели Неве човјечији звук.

На брезовој грани славуј пјесме пјева',
Но радости наше не пробуди он; —
Друге пјесме ја сам, друге пјесме спјева' —
Тек сад разумијем гласице твоје!

Преминули дани и године дуге,
Сујета ми св'јета уби души моћ;
Не осјећам више радости, ни туге; —
Остави ме рано св'јетла мајска ноћ!

Исте пјесме славуј пјева ка' и тада...
Исти шапат лишћа и валова звук;
Но их разумјети ја не могу сада,
Ка' када ти вити обавијох струк!..

Ник. Ст. Љубиша.

ВИТЕЗ НАШЕГА ДОБА

од Н. М. Карамзина

ПРЕВЕО Петар П. Мајић.

(Свршетак.)

ГЛАВА X

Важно познанство.

У сусједству капетана Радушина насели се гроф Миров, човјек богат, који је негда с њим заједно служио и хтио је да обнови старо познанство... Капетан га посјети заједно са својим сином. Леон је сад видио први пут велики двор, пун слугу, величанствено и богато украшене собе; он је ропски ишао за својијем оцем; Гвкје знао куд прије да погледа, гдје да стави руке. Суррви одгледа грофа (човјека од својијех 50 год.) још га је већма унизио, али кад погледа на лијепу грофицу — он се напуни духа... погледа је још једном и промијени се, заплаче, хтједе сакрити сузе, али не могне. То зачуди домаћине, хтједоше дознати узрок — али је он мучао. Отац му заповиједи, да збори и тек онда Леон полугласно рекне: „Грофица личи на моју мајку!“ Капетан погледа и рече: „То је истина; извините нас милостива госпођо“ — и облију га сузе. Леон заборави на све и баци се оцу у загрљај. Истина, гроф је остао хладан на овај приказ, али грофица је била дубоко ганута; њена сличност на леонову мајку није била бескорисна; она је утирала сузе са руцем; блиједо њено лице покрије се руменилом.. О жено, шта неће покренути њежна осјећања вашијех срдаца?!... Леон је дирљивом и најживљом благодарношћу гледао на Емилију (име грофице), а она на Леона њежно и ласкаво. Све растојање између 25-годишње свјетске даме и 10-годишњег сеоцког дјечака у тренутку симпатије ишчезне... тај тренутак продужио се у сахате, дане и мјесеце. Ја сад морам причати нешто, што ће изгледати врло чудновато!.. Не би било паметно помиловати нашег витеза, који је био врло лијепог лица, милог погледа, пријатне

спољашности, осјетљив, паметан; али страшно привезати се за невиног младића, — то је заиста чудновато!.. Зар су жене икад биле изјашњиве? Међу тим треба ми упознати читаоца са грофицом.

ГЛАВА XI

Одломак грофичине историје.

L'histoire d'une femme est toujours un roman — историја жене увијек је роман, рекао је један Француз у оном смислу, који је свакоме познат. Заиста, љубав је као главни дио живота; истина, да и за мушкарце нема веселог живота без ње, али се они даду забавити чим друго и непрестано нагињу к једној истој мѐти; *живјети само да се љуби*, то је за њих била математична истина. Никоме неће чудновато изгледати, ако се рекне, да је гроф носио само име мужа грофице; он је заправо погдјекоји пут бивао грофици пријатан и потребан, али више пута досадан до крајности; а кад још додам и то, да је грофица, будући тако красна и љубазна, до својег доласка на село умјела и могла сачувати тишину одвећ осјетљивог срца, и то не случајно (јер случај често пута рађа брижљиву невиност), него по систему и расутку, онда ће се и најлакомији читаоц насмијати... Тијем грђе за параве нашег времена! Мој витез, кад је пошао у свијет, није заборавио, да пропита за грофицу: свако је о њој говорио са поштовањем. Петнајестогодишње дјевојчице увјеравали су га, да московски летописи злогласица врло ријетко опомињу се ње и то узгред, приписујући јој тренутно кокетство, које ишчезне пред најмањим покретом расутка, не остављајући ни најмањег трага. Не знам како ће други — а мене што се тиче, ја сам послѣје таквог свједочанства расположен вјеровати писму грофичином, које је писато на дан, кад је посјећавала неку своју пријатељицу, које је писмо послѣје Леону допало. За неиметак другог биографског материјала, оно ће нам послужити као скица грофичине историје.

„Праштај, мила!.. кроз два сахата ми идемо. Кумим те, немој због мене карати мојег мужа, који је смислио, да постане економ у мјесецу јануару! Кунем ти се, да ми није много жао Москве, ја не остављам у њој ништа љубазног, шта више, пошто си ти пошла, мени је било врло досадно. Ти не вјерујеш мојој равнодушности према свјецкијем задовољствима, говорећи: нека ружне жене криве огледало, — љепота и љубазност

врло радо се у њему загледају, — а свијет је за нас огледало! Али, заиста нијесам намјерна, да те обмањујем. Како жена не хоће тако брзо да постане кокетуша, раскопне вечере и балови не плијене је. На против опомене мушкијех погдјекад дебатујемо, имамо правила и шљедујемо им.

Све, што сам на свијету видјела, још већма ме увјерава, да је неопходно обуздати покрете ватреног срца и нашег самољубља. Вјерујем, да пргаве страсти имају рајске тренутке — али само тренутке, а ја бих хтјела да живим у рају, иначе нећу ни да га знам. Удата жена дужна је или да нађе срећу у браку, или да га се великодушно одрече; прво ми судбина није дала, онда ми треба да се тјешим великодушношћу. И једно и друго ријетко да могу видјети, — је ли истина? могу се чим год у животу похвалити. Срећом, пошто нијесам Русова Јулија, а могу више цијенити њежног Сен Преа него благоразумног Вољмара, и, не гледајући на разлику у годинама умјела бих обожавати својег мужа, па кад би био и Вољмар. Али је мој гроф савршени стоик; не веже га душа ни за што, што је пропадљиво и није га стид, да говори, зашто се је са мном оженио! Такав домаћин, који оставља срце без посла, даје више труда уму. За прве двије године била сам с њим несретна; стидјела сам се на свој снаге, да га извучем из те несносне равнодушности, али безуспјешно. Ако промисао испуни једину жељу мојег срца — да будем мајка, онда ћу дјеци оставити у наслјество поштено име. Напошљетку, ја би била достојна среће и ништа не би сметало, да се њим наслађавам; не бих се плашила ни проницавајућијех погледа мржње, ни мњења строгијех људи!.. Прије нашег поласка ја сам била... тек што не на вратима опасности! Замисли, да је гојни Н. 6—7 пута долазио код нас и намисли, да ми пише љубавно писмо!.. Јадни младић!.. Он тако лијепо умије разговарати са женскијем срцем, тако лијепо ласкати мојем самољубљу, не зборећи ни ријечи, него само гледајући у мене и друге жене. По некад се могу поднијети и дрски погледи, али за дрско писмо треба рјешитељнијех мјера... Као обично, ја сам грофу поднијела нову љубавну изјаву, написану, као што и треба, на ружичастом папиру. Он је није прочитао, него је ранио у куфер, говорећи, да ће је читати кад пође на село, као и сва друга њежна писма мојијех несретнијех сенадона, и да тијем прикрати себи досадно вријеме. Врло оштроумна шала! Гроф по кат-кад да се и забављати, а од неког времена готово је постао ласкав. Може се рећи, да смо с њим

грло и душа, од оног тренутка, када сам престала тражити у њему душе!.. Он је хтио, да ме задовољи, хтио је да поведе са собом на село једног италијанског пјевца и још 2—3 музиканта: ја сам то отказала — музика ме баца у меланхолију, а једињењем то дјејство може постати јаче... Шта више намјеиравам и романе да бацам; на шта ће ми, да заталасавам маштама срце и уображење, када мирноћа треба да буде моја срећа?....“

Потоње десетак редака никако се није могло разабрати; њих је вријеме готово изгладило; такве биједи често се сријетају с нама, антикварима. Без сумње, читаоци имају појам о карактеру, уму и правилима Емилије. Но, треба казати штогод о њеној спољашњости. Спољашњост код жена није потоња ствар; оне су саме у томе увјерене — и свака добродушна жена опростиће свако пецкање, осим неопрезне ријечи на рачун њене љепоте... Ја сам видио мили портрет грофичин... „Ала су живописци враголасти лажљивци!.. Но ја имам друго свједочанство. Витез мој до сада је са заносом говорио о плавијем анђеоскијем очима, њежном осмијеху, Дијацином строју, дугијем власима кестеоне боје — читаоци могу ми пребацити, да уображење лажљивог живописца стоји га главе... И то је истина; али ћу их јар разувјерити, нашој љетку, изјављујући, што сам гроф Миров, који се у дубокој старости познао са мном, хвалећи неку љепотицу, вазда је говорио: „Она је готово тако лијепа, као што бијаше у младости моја грофица.“ Мужевљево свједочанство о љепоти жене усваја се на свијем судовима. И тако читаоци, — уз плаве очи, њежни осмјејак, дивни стас и дуге власи кестеоне боје — могу још додати скупа све оно, што нас очарава и опија и рећи у својим мислима: Таква је била грофица Мировна! Добро познајем њихов укус.

ГЛАВА XII.

Друга мамица.

Ми смо већ казали, да је приврженост Емилије к Леону неизјашњива; међутим ми ћемо се послужити некијем историјскијем податцима, који су нам добро дошли за изјашњење те тајанствене привржености. Славни мајор Тадеј Громилов, који је познавао људе не грђе од војничког устава и војводски друг Праводушин, чији дуги орловски нос недољиви је доказ оштроумља, често је говорио Радушину: „Твој син је тако пријатан да, што га више гледаш, већма милији бива!“ То доказује,

да наши старци, и ако нијесу знавали Лафатера, опет су имали појам о физиономији и сматрали су својство допасти се људима за особиту срећу (тешко човјеку, који га не зна цијенити!)... Леон се је све више заплијетао у љубав некијем чудноватијем начином: некијем њежнијем и умиљатијем погледима, неком благозвучношћу гласа, која се непримјетно и благопријатно одазива у осјетљивом срцу њежнијех дама. Грофица је осјећала неко пријатно расположење, кад је Леона гледала преда се; а он се је осјећао као у неком блаженству, које је најјеравало сузе њежне успомене, чега је узрок била сама грофица: Каква згода за нашег јунака! Треба рећи, да Емилија, не гледајући на њепа мудра правила и богато благоразумље, почне свакијем даном у све већој чами да тоне; од дана на дан према супругу бивала је све хладнија. Како је пријатно ласкањем обасути лијепог младића!... весело узети га на руке!.. Јадни сирак: он нема мајке, али је ипак жестоко љуби! — „Она је сличила мени! Ја ћу сеоцком дјечаку заступити мјесто његове мајке, и постараћу се, да буде најљубазнијим човјеком на свијету, посвећујући цио мој труд његовом васпитању!“..

Тако је могла мислити грофица, старајући се, да ласкањем привеже за себе Леона, који је једва могао вјеровати својој срећи и са таквом осјетљивошћу примио је Леон ласкање грофичино, да му је она, кад су се другом њижели, кроз плач рекла: — Леоне! ја хоћу да заступим мјесто твоје мамице! Хоћеш ли мене љубити, као што си њу?..

Он се баци, да је пољуби у руку, коју облије сузама благодарности: њему се учинило, да му је мајка у самој ствари ускрсла!..

Испочетка је Емилија слала кароце за Леона, напрез-дан, а послје сваки дан; сама га је учила француском језику, шта више, она му је држала лекцију из историје и географије, јер (Леон буди само међу нама речено) до тога времена није знавао ништа, изузам Езоповијех басама, Даире и великијех производа Теодора Емина. Грофица се такође старала да образује у њему лијепу и пријатну спољашњост, која би хармонисала другијем његовијем особинама; показивала му је како треба ићи, клањати се, бити вјешт у манирима; једном ријечи, како би и најмањи његов покрет одговарао сувременој моди — и наш витез није имао потребе у каквог њемачког танцмајстора. Наравно, његово одјело одговарало је, у најстрожијем смислу, моди, — то је једна од маленијех слабости женскиње! Полажући много на спољашност, оне воле, да доведу у склад све,

што носи на себи печат допадања и примамљивости. Кроз двије недјеље дана сусједи већ нијесу могли познати Леона у његовом модерном фраку и инглешком шеширу.

— Какво је то чудо! мислили су они, — али се то чудо дало објаснити тијем, што је милостива свјецка дама хтјела, да од сеоцког младића образује свјетског човјека.

Отац би му често говорио:

— Леоне, ја се готово с тобом и не гледам, али ми је опет мило, што се нашло такво милостиво срце, које те воли. По милости грофице ти ћеш постати човјек!

Његов успјех у француском језику био је такав, да му се човјек морао дивити; и не гледајући граматике, кроз три мјесеца он је могао на њему изразити своју благодарност и знао је савршено све детаљности ласкавијех израза... Она се поносила својим питомцем, а вољела га је — од свега више!

Сретни младићу! да си само осам година старији! — ко не би завидио твојој срећи?! Али за ту ријетку срећу обвезан си својем малољетству! Емилија, чија су строга правила нама већ позната, могла је завољети само невиност. Ко би се могао плашити дјечака, па макар је домишљан, враголан и ревносни љубитељ романа? Мудшарци бивају страсни само онда, када се и у женском одјелу могу познати; невиност нема појма о полу и грофица је без зазора могла обасипати дражесног Леона најватренијим пољубцима и да јој савјест ни најмање не пркоси, а особито онда, када с поља утрчи у њен хладни кабинет и кад... не би било ко ње грофа. Она никад не би доручковала без својег ученика, као што не би ни рано устајала, јер млади супрузи радо се држе овог строгог и важног љекарског рецепта. Емилија је сама кувала кафу, а Леон, стојећи за њом, рашчешљавао је чешљем њене свијетле кестењасте косе, које су готово земљу дотицале, и које је он радо целивао... дјетињарија! и још много што-шта другог томе сличног она му је дозвољавала, да може на свој враголасти начин учинити. На примјер, он је страсно волио, да грофицу послужи за тоалетом, и напошљетку собарица није имала потребе улазити у тоалетну собу... Ја се морам црвенити мјесто мојег јунака, тим прије, кад помислим и то, да је он даровао грофици и ципеле!..

Је ли могуће, да се до тога понизи један благодарни човјек? рећи ће покрајински племић. Јест, али за награду те услуге он би видио најљепше ножице на свијету!.. Вријеме учења за њега је било врјеме најслађег задовољства: узевши француску књижицу, Леон сједнуо би поред мамице тако близу,

да је могао сејетити куцање њеног срдашца; она би присло-
нила главу своју уз његову, да може пратити његове погледе
својим по страницама књиге. Прочитавши неколико редака
без погрешке, Леон погледа на њу са њежнијем осмјехом и —
усне њихове нају се приљубљене; успјех треба награде и
дибијао је! Пред обједом грофица је свирала на клавир, пјева-
ла, играла — и њежни њен ученик топио се у овим раски-
јем милинама; очи су му се напуниле сузама, срце је трепе-
рило од узбуђења, а душа се тако јако таласала, да је по
гдјекад дохваћао Емилију за руку и говорио: — Доста, доста,
слатка мамице! али кроз мнут желио је да поново чује то
исто...

Какво дивно прољеће дође за Леона! Грофица је вољела
да иде пјешке: он јој је био једини путевођа и са неописаним
задовољством он јој је показивао предрага мјеста својег зави-
чаја. Често су сједели на високу обалу Волге, и Леон уз при-
јатни шум валова заспао би покатакд на кољенима слатке
мамице, која се бојала и мало покренути да не пробуди љубим-
ца своје душе; сад красне младости и невиности њој се чинио
тако диван, тако љубазан и слadak!.. Гледај и наслађавај се,
мила Емилија! Небо је тако тихо је и прекрасна; али
бура није далеко! Срце твоје љубимца зријева заједно са умом
и цвијет безпорочности исте је судбине, које и други цвјетови!

Читаоц ће помислити, да ли ову риторичну фигуру одно-
симо на нечем друго, што је супротно невиности; —
не!.. вријеме је још напријед! Наш витез навршио је тек једа-
најесту годину од рођења... Али ипак љубав к истини примор-
рава нас да опишемо неки мали случај, који се може тумачити
и тако и овако...

ГЛАВА XIII.

Нови Актеон.

Леон је знао, да грофица иде свако јутро на малену
рјечицу, која је близу њихове куће, да се купа. Једном, наш
Леон устане рано, журно се обуче, па, не чекајући грофичина
кола, пође на ово мјесто; у путу су му прилијетале кроз гла-
ву неке нејасне и заплетене, али занимљиве мисли. Кроз један
сахат он се нађе на обали рјечице; виђе стазицу, која води
од грофичине куће; видје и почепану траву.

— Сигурно ће бити, да се овдје грофица свлачи; наравно,
кроз неколико минута она ће бити овдје: треба се користити

временом!.. и Леон, закривши своје хаљине за грм, баца се у воду... Високе иве са обије стране бацају сјенку на рјечицу, а сунце, продирући кроз грање, пада на дно ријеке и рекао би да се игра са чистијем жутијем пијеском, који застире ријечно дно. Наш витез никад се није купао са толикијем задовољством, и мисли: Како је дивно мјесто изабрала мамица!

Је ли то паметно, што би хтио да је уобрази у огледало воде?... не умије!... Сеопки дјечко није виђао ни мраморнијех Венера, ни живописнијех Дијана у купатилу!.. Истина Догађало се, да у врућијем љетнијем данима угледа по коју смеђу сеопку диклицу, гдје на обали спруда... Али како да је сравни? Смијешно је и помислити. Сигурно, да је Леон знавао митологију, обратио би се питањем божанству ријеке: али не знајући је, он је мислио, да види живе једино скромне и читљиве рибе!.. Наједанпут заблиста се бијело платно кроз густо грање дрвећа. Леон није имао кад облачити се: он искочи из ријеке на противну обалу и леже на земљу у малиновом грмењу... Емилија дође са својијем дјевојкама, обазре се на око и стане се свлачити...

Да видимо, што чини наш несташко? -- Врло тихо и лагано раставља грањиче грмења: то га окривљава; али срце бије као обично: то доказује Екелову невиност. Бого мој, како је младост радознала! Поглед младића тако је чист и непорочан! Но у сваком случају може се увести да је пријеступ у погледу најлакши и најмањи; ко их се боји? Трговци дозвољавају да се гледа на њихово злато и најскупоцјеније ствари!.. Емилија скида са себе кофту и дофаћа се руком за копреву од муселина, која се спушта низ груди... Читаоц очекује, да ће од мене добити слику, по укусу златног вијека, — вара се! Годиње уче скромности: нека неки од младијех афтора каже публици ту новост, да жене имају руке и ноге! Ми старији знамо све, знамо, што се може виђети, али треба мучати. С друге стране је ли потребно описивати у роману такве ствари, које (благодарећи моди! сваком су данас пред очима: на скуповима, баловима, шеталиштима? У романима описују само финикса и жарптицу, а не врапца ни ласту, који су сваком познати! У осталом, ја сам дужан гледати на предмет очима мојег јунака, а он ништа није видио!.. За грофицом су потрчали три бизина инглешке расе, скоче у ријеку, преплију на другу страну, нађуше у трави јадног Леона и стану лајати на њ. Он се преплаши и из свега маха пусти се у бјежање... они за њим сустопице лајући и режећи... Несретни Актеоне! —

ево награда за твоју радозналост. По срећи грофица није била тако вла, као Дијана и није га хтјела затравити као јелена. Познавши бјежаоца, она се престрави и стане викати из свију сила на своје бизине инглешке расе, који је послушају и дадну Леону слободу и прилику, да се може сакрити за оближњи брешчић. Ондје као без свијести пане на земљу, једва је могао доћи к себи кроз један сахат времена и сјетно са стидом поврати се својијем хаљинама; али, кад види, да је за шешир његов закачена ружа, обазри се...

— Мамица се неће на мене срдити! мислио је он; одјене се и пође к њој... једнако, он поцрвени кад погледа у Емилију, а она, хотећи се насмјешити, — па се зарумени. Сузе му потеку на очи... Грофица му пружи руку и он халапљиво зграби руку, стане је жарко љубити, а она другом руком ухвати га за ухо. Цио тај дан он је био узрујан, а грофица ласкавија него обично: и тако, зар се је могла плашити нескромне радозналости?

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

*

Устријељен из ненада,
Задрхтао славуј мали,
У срцу му море јада,
У очима сүзâ вали.

И напуштен испод грана,
Он издише мирно, тио,
И задњи пут срећу сања,
Кад је пјев'о и љубио.

Ох, ја знадем, моје птиче,
Какви јади тебе ломе!...

Из ока ти читам приче
О свијету, злату твоме.

Ал' мируј! Засни твое

И не жали дане срећне,

Доснио си санак мио

И све наде, жеље цв'јетне.

Јер чуј пјесму, што се ори,
Пуна туге, пуна сјете —
То ти драгу чежња мори,
Па у пјесму јаде плете.

Ох, да ми је тако патит'! —

Ал' је моја жеља пуста,

Јер мене ће кикот пратит'

Са невјерних њених уста!

† Јефтаа Р. Шантић.

ЧУВАЈ СЕ, СИНКО!...

ЦРТИЦА ИЗ ЛИКЕ.

Сунце се лагано мицало по плаветвилу небеском и спре-мало се, да зарони у море иза онијех брда, што су ми за леђима остајала, а моја се кола све брже приближавала правцем оној црквици, око које се начичкало пуно малених бијелих кућица, па из далела изгледа... баш лијепо изгледа. — То је моје малено село.

Кола су монотано зврчала, одскакујући сваки час, кад пређу ма и преко најмањег каменчића, а коњи су све брже грабили, као да су и они опазили ону бијелу црквицу. Кочи-јаш престао са својим силним питањима, којима ме је за сваку ситницу цијелог пута мучио, кад је видио, да га више и не слушам, и да му никојшта не одговарам. Он се као мало и наљу-тио, па омануо да ме поћера брже коње.

Ја сам се дивео лијепом крајољубљу и свизу брда, која су окружавала моје сеоце, а уживао, гледајући лијепе њиве и долинице, које су истом засијане биле, па изгледале, као да су прекривене танким зеленим велом.

Као малено дијете отишао сам из села, па се истом сада враћам, да га обиђем. Чинило ми се, као да сам читав људски вијек провео у туђини. Ено сад преда мном свију оних слика, што су ми се досле причињале као у некој даљини, обавите једва прозрачном маглom. Ено оног кленића, што дијели нашу њиву од чича — Вујине; ено „Маркове плоче“, на којој сам се толико пута одмарао, кад бих се уморио скачући по лива-дама; а ено већ и куће, како се бијели и зове ме у свој наручај!

Кола су брзо ишла и трескала се, а моје је срце брзо и узнемирено куцало, кад сам пред њом опазео скуп људи и жена, гдје млате око кола, која им се примичу, па ми се при-чини, као да они њихови погледи привлаче и кола, и коње, и мене и све.. све..

Кола се зауставише, и чим стадох на земљу, осуше пољуп-ци и загрљаји са свију страна. Неко љуби брата, неко милује

синовца, а некеме се оросило лице, грлећи давно жељеног сина — али знате већ коме...

Уведоше ме у собу, да се одморим, и да ме се сви сити нагледају и напитају. Сва су питања падала некако заједно, у исти мах, а ја сам одговарао, што сам брже могао, па, кад сам их све задовољио, почеше се лагано разилазити, да посавршају још нешто мало послова, док сунце није зашло.

Па и мати се пусти из свог загрљаја и оде за послом, а у соби остадосмо сами ја и тетак-Дане. Он ме је цијело вријеме само гледао, а запиткивао није ништа, па, кад видје да смо сами, примаче се ближе, али и то некако бојажљиво, као да му нијесам своје.

— И ти једва једанпут к нама дође — поче он.

— Као што видиш, тетак-Дане. —

— Фала Богу. Ето видиш, ја нијесам могао' одржати, а да не дођем, да те видим послѣје толико година. Па гле ти њега саде — и старина се лако дохвати мога рамена — колики је он нађика', а видиш оволицини си од куће отиша', — па показа руком изнад свог кољена — ка' зерица. Тако ти је то, младо па расте ка' из воде. —

Нијесам знао, шта ћу да му одговорим, већ само слегнух раменима, па се загледах у оно смрежурано лице старчево, на коме се љупко играло весеље и радост.

Ја сам одмах опазио, да су тако појаве код њега врло ријетке. Да ли је дуго вријеме оставило као успомену оне боре на сухоњавом лицу; да ли је бreme година погурило она широка плећа, да ли је снијег многих преживјелих дана обијелио му ону ријетку косу и раздијељену браду, или тешке бриге — нијесам могао знати, али бих рекао, да је све у договору радило против њега.

— Па ти нам саде из школе долазиш? — Па пређе старачком коштуњавом руком преко мог лица.

— Да. —

— А у коме си саде граду?

— У Грацу. —

— У њемачком Грацу? —

Старац се промијени. Нестаде оног тиханог весеља, које се одавна није спуштало на оно изразито лице, на челу му се појавише још неколике боре, а дисање му постаде некако испрекидано. Рука му поче јаче дрхтати, а он је спусти на кољено.

— А знаш ли ти, тетак-Дане, гдје је то? приупитих ја.

— Како да не знам, синко мој, то је тамо у Аустрији.

Тамо је... зваш... мој Миле... служио солдацију — па уздахну дубоко, одхукну и затресе главом: Еј рано моја!

— А гдје је Миле сада? —

— Гдје? Бог зна, синко, а не ја. — Провбори дрхтавим гласом, а очи му не могаше да одрже оних двију суза, што су се у њима дотле сакривале, него их спустише низ лице лагано на браду, гдје се обје зауставише. — Можда је и умро, а ја га ни оплака' нијесам. Знам да је ислужио солдацију, али га кући нема. Приповиједали су ми његови камеради, да је тамо оста'. У њемачком Грацу... код једне Швабице... веле... заволели се... па оста' код ње... кажу... воли јој више, но свему свијету... више но и мени... Па за то га нема. —

Све је било испрекидано, а нешто му је запињало у грлу, а искашљати није могао. Кад је изговорио, дубоко је уздахнуо, па главу наслонио на руку, а руку на кољено, па се загледао у земљу. Ја нијесам скидао очију с њега.

Сунце се нагињало своме починку, па задње своје зраке бацало и у нашу собу кроз малени прозор. Неколико их пало и на старчеву главу, па му се оне бијеле длаке чисто посребриле.

У то се он прену.

— Видиш, синко, а ето и ти си тамо... па заклињем те... чувај се... знаш оних Швабица... јер би и ти онда... заборавио на.. сво.. га.. о.. па.. ка' и Миле. — Па подиже главу, да ме погледа, зраци се сунчани зауставише на њему, а ја опазих, како сијевнуше на бради оне двије сузе, а у очима их се блисташе пуно... пуно...

Младен Смиљанић.

У Н О Ћ И.

Кад се спусти нојца и звјездице сјајне
Затрепећу широм изнад васионе,
И Бог Морфеј тихо у нечујном лѣту
Успављива душа̄ безброј милионе —

У мирисној башти, на криоцу твоме
Ја одбаџим тугу, што ми срце пара;
Заборавам терет животнијех вѣла,
А душа ми пјесме божанствене ствара...

И у мору миља, пољубаца свети,
Преда мном се олтар тајанствени диже,
Из кога ће душа, жегућ, кандилоца,
Божанствене химне да ти вјечно ниже.

Бос. Петровац.

Богдан—Крајишник.

◆◆◆

Н А Р О Д Н Е У М О Т В О Р И Н Е

С Р П С К Е Ј У Н А Ч К Е Н А Р О Д Н Е П Ј Е С М Е

Марка Краљевића избавила Љуба.

Синоћ мајка оженила марка,
А јутрос га књига допанула,
Једна књига од стамбола бјела
Од онога цара честитога,
У књизи га царе поздравио :
„Поздрављам те, Краљевићу Марко!
Ево ти се женим у добри час,
У неђељу која прва греде,
Па те зовем у сватове, Марко,
Немој, Марко, што ми нећеш доћи,
Јере ћу те добро дочекати,
Нека знадеш и нека запамтиш,
Како те је царе дочекао,
У његову стојну Цариграду,
А и мене горе бити неће,
Јере ћу се с тобом подичити,
Чуди ће се сва моја господа,
Каквога ја имам пријатеља.“
Друга књига допанула Марка,
Од јунака Скендер-бега Бана,
У књизи га Бане поздравио :
„Побратиме, Краљевићу Марко,
Или чујеш, ил' абера немаш, —
На мене су насрнули Турци,
Насрнули са свакоје стране;
Бију града никад не престају,
И Бог да зна добра бити неће!
Већ чули ме, мили побратиме!
Ако мислиш, ако хајеш за ме, —
Доћи, Марко, мени у помоћи;
Па ако нам Бог и срећа дадне,
Да турскога цара добијемо,
Даћу теби половину царства,
Оба ћемо брацки царевати
Царевати и господовати.“
Кад је Марко књиге проучио,

Љуто се је на муке ставио,
 Па све мисли што ће, и како ће,
 Што ће чињет', ће ће окренути:
 Ил' ће цару поћи у сватове,
 Ил' ће Бану поћи у помоћи.
 То гледала Јевросима мајка,
 Мајка Марку стаде говорити:

„О мој сине, Краљевићу Марко!
 Што си ми се тако узмучио?

Која ти је голема невоља:
 Или ти је Љуба омрзнула?
 Или су ти двори остарали?
 Или ти је нестануло блага?
 Или сам ти на досаду стара?“

Марко мајци на то одговара:

„О старице, мила моја мајко!
 Нијеси ми на досаду, мајко,
 Но те љубим како своју главу;
 Нит' је мени нестануло блага,
 Већ ја имам на товаре блага,
 Да га зобљем не бих позбоао.

А да живим хиљаду година,
 Не бих мого потрошити благо,
 Нити су ми двори остарали;
 А да су ми двори остарали
 Имам блага би их направно,
 Да таквијех ни у цара нема.

Није мени омрзнула љуба,
 И зашто бих омрзнуо Љубу,
 Кад је такве у свијету нема,
 Ни у цара од Стамбола града,
 Што имаде жена на хиљаде;
 Већ чуј мене, моја стара мајко,
 Двије су ме књиге допануле:
 Једна књига од Стамбола б'јела,
 Од онога цара честитога,
 Цар ме зове у сватове, мајко!
 Да ме части и да ме угости.
 Друга ме је књига допанула,
 Од мојега Богом побратима,
 Од јунака Скендер бега Бана, —
 Бан ме зове њему у помоћи,
 Па сад не знам што ћу ни како ћу.
 Ће ћу поћи, на коју ћу страну:
 Ил' ћу Бану бити у помоћи,
 Ил' на свадбу цару честитоме.“

Кад то чула стара Јевросима,
 Стаде Марка сјетовати мајка:

„Ти ако ћеш мене послушати,
 Ти ћеш поћи цару у сватове;

Цар ће тебе добро дочекати,
 Частиће те и угостиће те,
 И дароват' госпоцкога дара;
 А ако ме не послушаш, сине,
 Но отидеш Бану у помоћи,
 Знади добро, добра бити неће —
 Ти ћеш тамо изгубити главу,
 Остаће ти самохрана мајка,
 Остаће ти удовица Љуба,
 Не љубљена ни омилована.

Пусти ће ти останути двори,
 Да се легу врани и гаврани.“
 Кад је Марко разумио мајку,
 Он је своју мајку послушао,
 Па слугама заповијест дава;
 Да му добра оседлају шарца,
 А он оде горе на чарааке,
 Те се свлачи па се преоблачи.
 Пошто се је Марко окитио,
 Ка' што треба за царске сватове,
 Сашао је низ бијеле дворе,
 На готова шарца усједнуо,
 Па је својој мајци говорио:

„Стара мајко, живота ти мога!
 Аманет ти моја Љуба драга,
 Не дај Љуби да царшијом шета;
 Јер не Љуба одише Елијата,
 Па се бојим какве пријеваре,
 Може ми се преудати Љуба.“
 Пошто Марко аманет предао,
 Право пође цару у Стамболу,
 Грдно га је царе дочекао,
 Свезао му и ноге и руке,
 Па је Марку царе говорио:

„Знаш ли, Марко, не знали те људи!
 Да сам чуо ће говоре људи:
 Да ти имаш сабљу оковану,
 Да је такве у свијету нема,
 И да имаш шарца претилога,
 Да таквога ни у мене нема;
 Па све просто, ал' непроста Љуба,
 С којом си се скоро оженио.
 Чуо јесам ће говоре људи,
 Да је такве ни код мене нема,
 Но ме почуј, Краљевићу Марко!
 Пиши књигу твојој вјерној Љуби,
 Нека дође у Стамболу моме,
 Нека узме мене господаром,
 Нек донесе твоју бритку ћорду,
 Тако ћу ти живот опростити;

Ако ли ме послушати нећеш,
 Кунем ти се, Краљевићу Марко!
 Ставићу те најгорој тавници,
 У којој је трава до кољена,
 И смрдљива вода до бланова;
 У води су жабе и гуштери —
 Ту ни арслан остати не може.“
 Кад је Марко цара разумио,
 Он је њему ријеч говорио:

„Господине царе од Стамбола!
 Ако имам сабљу оковану,
 Ја сам сабљу за благо купио,
 У Новака за оку дуката;
 Ако имам шарца од мејдана,
 Шарца су ми виле поклониле;
 Ако имам прелијепу Љубу,
 Таква ми је срећа денијела;
 А што кажеш за твоју тавницу,
 Чини, царе, што је теби драго!“

Опет царе Марку проговара:

„Море Марко немој лудовати!
 Већ учини што ти цар говори;
 Ако ли ме послушати нећеш,
 Умријећеш у овој тавници.“

За то Марко ни хабера нема.

Кад то виђе царе од стамбола,
 Стави Марка у студићу тавнику,

То трајло за девет година,

Чека Љуба Краљевића Марка,
 Чекала је свога господара.

Ал' од њега никаквога гласа,

Ни да знаде ће је погинуо.

Често га је оплакала мајка,

Ал' се Љуба нешто досјетила,

Па свекрви својој говорила:

„О свекрво, мајко Краљевића!

Ја одстојох девет годинаца,

Све чекајућ' мога господара,

А сад више чекати га нећу,

Већ се хоћу преудати млада.“

Кад то чула Јевросима стара,

Низ образе сузе пољевала,

Па је снаси ријеч говорила:

„О снашице о несуженице!

Кумим тебе Богом истинијем,

Чекај Марка још три б'јела данка,

Па ако га не би дочекала,

Ти се удај прекора ти нема.“

Јевросиму послушала млада,

Чекала је још три б'јела дана,

Но нит' Марка, ни од њега гласа ;
 Кад то виђе Маркова љубовца,
 Маркову је мајку дозивала,
 Па се њоме л'јепо опростила,
 Па отиде из Маркова двора
 Ал' не иде у своју родбину,
 Већ отиде у чаршију млада ;
 Те купује воска и печата,
 И купује просјачко ођело,
 Па отоле у планину пође,
 Те направи гусле јаворове,
 И гудало дрва шимширова.
 Па пошто је гусле направила,
 Обадва је ока печатила,
 Па се отле дурну по свијету,
 Да потражи свога господара,
 Докле дође стојну Цариграду,
 Пред тавницу цара честитога!
 Ту је сјела па је запјевала,
 Запјевала пјесму жалостиву :

„Фала Богу, фала великоме,
 Је л' што горе данас на свијету
 Од слијепца који очи нема?
 Он не знаде да га бијелога,
 Он не види сунца свијетлога,
 Нити знаде кад му ноћца дође.“
 То зачуо у тавници Марко,
 Па слијепцу стаде говорити:

„Немој тако, сљепче сиромаше!
 Јер је горе мене несретњику,
 У тавници за девет година;
 Ја не виђу сунца ни мјесеца,
 Нити знадем кад ми ноћца дође,
 Но и те бих јаде опростио,
 Ал' су мени муке додијале :
 У тавници трава до кољена,
 А у трави змије и акрепи,
 Још је овђе вода до чланова ;
 А у води жабе и гуштери ;
 Змије једу, а акрепи пију,
 Жабе криште, а гуштери пиште.“
 Кад то чула Маркова љубовца,
 У торбици гусле оставила ;
 Па се отле млада подигнула,
 Право оде у Прилипу своме ;
 Па не иде на бијеле дворе,
 Већ отишла берберину младу,
 Берберину ријеч говорила :
 „О бербере, Богом побратиме!
 Направи ми косу по делијски,

Ко ме види нека свак промисли,
 Да сам млада царева делија“,
 Хоће бербер ријеч не чињаше,
 Постриже јој косу по делијски.
 Отолен се подигнула млада,
 Па отишла терзинском дућану,
 Терзибаши ријеч говорила:
 „Терзибашо, Богом побратиме!
 Продај мени најљепше хаљине,
 Ка' што носи царева делија.“
 Хоће и он ријеч не чињаше.
 Пошто млада и хаљине купи,
 Оде купит коња виловита,
 Купила га, па га узјახала,
 Па отишла Новаку ковачу,
 Те јој добру ћорду изабрао;
 Пошто била себе окитила,
 Право пође у Стамбола бјела,
 Пред двореве цара честитога,
 У башту је коња наћерала,
 Ту находи цареву љубовцу,
 Сједи млада у зелену траву,
 Пред њоме је ћерџеф од мерџана
 А у руке ишла од биљура,
 Везе млада по ћерџефу златом;
 Колко она иглом забаташе,
 Толко суза низ образа слијаше,
 То виђела Маркова љубовца,
 Па царици Бога називала,
 Још је пита шта сузе прољева,
 Која јој је голема невоља,
 Царица јој Бога прифатила,
 Сузе брише, па јој одговара:
 „Ако плачем и невоља ми је,
 Ево на јад' девет годиница,
 Од ка' сам се за цара удала,
 Па ми царе ни мукајет није,
 Но све виче: „да се дома враћем“,
 Јер он чека Краљевића љубу,
 Да је узме иза жива мужа.“
 Кад то чула Маркова љубовца,
 Она њојзи ријеч говорила:
 „О Бога ти, госпођо царице!
 Има л' воде у твојојзи башти,
 Да с' на пијем и да се умијем,“
 Царица је соја госпоцкога,
 Дофатила крчаг од биљура,
 Па га даје Марковој љубовци,
 Но да видиш Маркову љубовцу,
 Не узима крчаг од биљура

Већ царицу за бијелу руку,
 Па је за се баца на коњица,
 Па утече из зелене баште,
 Право бјежи бијелу Прилипу.
 Кад је стигла бијелу Прилипу,
 Пошто сјела те се одморила,
 Јевросими све по реду каза,
 Па узима дивит и артију,
 Па написа књигу шаровиту,
 У стамболу цару честитоме:

„Султан царе од стамбола града,
 Не мој тражит' твоју вјерну љубу,
 Ја сам ти је из баште отела,
 И више је нигда виђет' нећеш,
 Ако нећеш мене послушати,
 А мене је лако послушати;
 Дођи царе у Шару планину,
 Доведи ми мога господара,
 Из тавнице Краљевића Марка,
 И дадни му његовога шарца,
 Још му дадни три товара блага,
 Што сам млада у пут потрошила
 Ако тако учињети нећеш,
 Твоју љубу нигда виђет' нећеш.“

Када цару књига долазила,
 И видио што му књига пише
 Од јада га забољела глава,
 Па се стаде мислит' и размишљат;
 Најпошље се царе домислио,
 Из тавнице Марка извадио,
 Даде њему три товара блага,
 И даде му шарца претилога.
 Отолен се они подигоше,
 Док дођоше у Шару планину,
 Ту нађоше Маркову љубовцу,
 А до ње је царева царица,
 Тад' говори Маркова љубовца:
 „Султан царе, јадан хаилиле!
 Што је тебе Марко учинио,
 Те га стави у твоју тавницу:
 Који ти је зулум учинио?
 Или ти је љубу обљубио?
 Или ти је двора сагорио?
 Или ти је мајку заробио?
 Или ти је царство уграбио?“
 Цар мучаше, ништа не збораше,
 Већ јој даде Краљевића Марка,
 И даде јој три товара блага,
 Па узима своју вјерну љубу,
 Па утече пут Стамбола града,

А Краљевић оде с љубом својом,
 У Прилипу у својему граду.
 Нек' се нико ништа не зарече,
 Да га Љуба избавити неће;
 Кад избави Маркова љубовца,
 Господара Краљевића Марка,
 Из тавнице цар' Отмановића.

Из збирке Илије Н. Златичанина.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ.

Зулум свекрвин.

Благо сунцу и мјесецу,
 Е се мјесец често млади,
 А ја јадна већ остарах,
 Од зулума свекрвина.
 Синоћ ме је изагнала,
 Мене зове мој комшија:
 Ајде, коно, *) коло води!
 Ја му пођох коло водит',
 Док ево ти мој ђевера:
 Ајде дома, снахо моја,
 Умрла је мајка моја!
 Ја ђеверу не вјерових,
 Док ево ти за'ве моје.
 Ајде дома, снахо моја,
 Умрла је мајка моја!
 Ја заови не вјерових,
 Док ево ти драгог мога:
 Ајде дома, љубо моја,
 Умрла је мајка моја!
 Ја ни томе не вјерових;
 Па ја пођох дому своме
 И по двору пошетах се —
 Кад умрла свекрвица!

Расла крушка...

Расла крушка у крај пута,
 Под њом сједи ђедетина,
 Ја мњавах пањетина!
 Под њом сједи бабетина —
 Ја мњавах чапретина!
 Под њом сједи удовица,
 Ја мњавах јаловица!

*) „Коно,“ скраћено од комшиница.

Под њом сједи ђевојчица,
Ја мњавах ружичица.

О, ђевојко...

О, ђевојко, миле моја,
Што м' омили име твоје?
— Ни са шта ми не омили,
— До с твојега ђузел-ода.
Ђузел-одиш — љепше носиш,
Од мене се не поносиш,
Ни од моје старе мајке. —
Шетајући кроз пазаре,
Купујући скупу робу;
Која роба најскупија?
— Чисто злато најскупије!

С ону страну...

С ону страну Саве воде,
Шетају се три ђевојке,
Отуд иде младо момче,
Коња вода — пјешке ода.
Не умије коња јахат',
Гледајући на ђевојке.
Леба носи Еквџдан иде,
Не умије леба јести,
Гледајући на ђевојке.
Воду гази — жедан иде,
Не умије воде пити,
Гледајући на ђевојке.

Колико се жали драги...

Пландовале под Будимом овце,
Пландујући Будим поткопале.
Отпучи се од Будима греда,
Те притиште овце и чобане:
Бисер Јанка и Андрију злата.
Јанка жали и отац и мајка,
А Андрију нико не жаљаше,
Нако једна у село ђевојка,
Жалила га три године дана:
„О, Андрија, моје чисто злато,
Много ли сам с тобом друговала,
Друговала и овце чувала,
Китила ти кићене подвезе,
И везла ти злаћене јаглуке!...“

Мајчина наука.

О, ђевојко, ђе си ружу брала?
 Младо момче, ја у твоју башчу!
 О, ђевојко, да сам те видио!
 Младо момче, што би учинио?
 О, ђевојко, бих те пољубио!...
 Младо момче, па што би ми било?
 О, ђевојко, би познала мајка!
 Младо момче, по чем би познала?
 О, ђевојко, по бијелу лицу!
 О, ђевојко, снијеш ли ме често?
 Кад ме снијеш казујеш ли мајци,
 Кад јој кажеш, што ти вели мајка?
 Она вели: „пољуби га кћери,
 Кад сам била на бијес ђевојка —
 Љубила сам и четири момка.“

Бећар успава ђевојку.

Мајка Мару успављује:

„Спавај Маро, спавај...“

— Спавај, јаће моје!“

Неће Мара, да јој спава:

„Спавај Маро, спавај...“

В+ СПАВАЈ ЈАЋЕ МОЈЕ!“*)

Отац Мару успављује,

Неће Мара, да му спава.

Братац Мару успављује,

Неће Мара, да му спава.

Сестра Мару успављује,

Неће Мара, да јој спава.

Бећар Мару успављује:

„Спавај Маро, спавај!...“

— Спавај јаће моје!“

Триста шесдесет и пет јаранā.

„Окос-баша, бољела те глава,

Што т' остаје под одкосом трава,

Ја ли ти је трновита лука,

Ја л' планинка одоцнила ручак?“

— Ти, ђевојко, имаш ли јарана?!“

— „Мајчин сине, ко је без јаранā!

Колико је у години данā —

Толико је у мени јаранā;

Да ми сваки по јабуку дава,

Ето ра̄на три године данā

А некму ли за годину дана!“

*) Овај се стих понавља иза сваке врсте.

Неки одломци од пјевања сватовског при трпези у Приморју:

I.

Паде цвјетак неранџе,
По сред чаше јуначке;
Да је знала неранџа,
Да је чаша јуначка, —
Све би гране савила,
А чашу би попила.

II. Кад се прстењују преко софре младенци:

Сви су часи добри,
Ови најбољи,
Кад се млади Марко
С' Љубом састави;
Ој радости, веселости,
Ђе си до сад била? —
Шетала сам кроз планину,
Ка' бијела вила;
А сад сам се слегла
У равно Приморје —
Напесе ме Бог и срећа
Ђе је доста вина.

III. Кад сватови играју излазећи иза трпезе:

Јунак јунака оком погледа
Ђе добар јунак, буде потребан,
А добар јунак свуђе требају,
Благо дружини с' којим војује,
Мој миле игра, поигра,
Мој миле чија је игра? —
Мој миле старога свата.
Јошт Миле игра поигра:
Мој миле, игра чија је? —
Мој миле златнога кума.
Мој миле игра чија је?
Мој миле ручна ђевера.
Мој миле игра чија је? —
Мој миле наше засједе.
Мој миле игра чија је? —
Мој миле барјактарева.
Мој миле игра чија је? —
Мој миле младожењина.

И тако се сви сватови реде, спомињући имена њихова, и имена жена, која су у кући на пр.:

Мој миле игра чија је,
Мој миле Мила Јовова

Зове га Анђе Лукина —
 Мој миле срекња да му је!
 Јошт миле игра-поигра и т. д.

IV. Кад треба да се свати дижу:

Сиједа брада, два бијела града,
 Бисер се рони у чаше пада —
 Подигни се стари свате
 Вријеме ти је.

Приближио: Лука Јововић, учитељ.

Народне женске пјесме скупио у Пиву Р. П.

Мика-млад.

Пошетао Мика-млад
 Низ бијели Биоград;
 Гледала га Јелена
 Са високог пенџера:
 Сврћи амо, Мика-млад,
 Није овђе Јован-бан!
 Превари се Мика-млад,
 Те он сврњи на чардак,
 До по ноћи играше,
 Од по ноћи пјеваше,
 А у зору заспаше...
 Пробуди се Јелена,
 Те погледа с пенџера:
 Кад ли иде Јован-бан,
 Препале се Мила-млад.
 „Ај, не бој се, Мика-млад:
 Кад сам била млада ја,
 Ја сам била виши враг!“
 Кад ли ево Јован-бан:
 „Добро јутро Јелена!
 Што је коса смршена?“ —
 „С ђецом сам се играла,
 Косу су ми мрсила!
 Што су очи смућене?
 Ја сам ткала поноћи,
 Те су ми се смућиле!...“

Три секе.

Според расле до три јеле,
 Подну доле на ведролe,

Ведро небо проточило јој!

Брајоле, брајоле,

Силян Павле, силян трчи,

Те гајтане мој!

Гајтан бету

Спрема мету,

Дивите, калеме,

Да'ни ти, да'ни ја,

Да'ни, душо,

Жив ти ја!

Жити ми,

Жити ја!

Жив не могу

Без дилбера мога!

Бити ти, бити ја,

Без ђевојке до саба',

Без дилбера мога!

— Дође ми, долеће

Соко на воду,

Мути крилма воду,

Пасе ко ливаду јој!

То не биле * до три јеле,

Но те биле до три секе,

Мамкле миле,

Мамкле миле

Ваздан данас

На ливади јој!

Међу собом * говориле:

Што би која најволија!

Најстарија говорила:

Ја бих драгог најволија!

Туј луле,

Туј тамбуре,

Туј вино,

Туј ракија,

Туј чаше,

Туј маштрафе,

Ту момци,

Ту ђевојке;

А ја јадан — леба гладан,

Леба гладан — воде жедан,

Воде жедан — моме жељан!

Мома гледа

Мајка не да!

И неда јој Бог!

Карна је била —

Убио је Бог! —

А средња је говорила :

„Варошки момци —
Пртени конци!
Како ли нам дођоше —
Ма'ану нам нађоше :

Ми танке,
Ми високе;
Ми бјеле,
Ми румене;
А они су сува врата,
Сува врата, цангрљаста!
— Нећемо их ми!“

А најмлађа * говорила :

Синдирићи звече
Ђевојке их неће!
Звече вала
Звече била'
Звече јој!“

Бре још вели : да ноћим!
Бре, Бога ми не ноћим!
А да су јој прне очи,
Ноћно бих, неба ми,
Ноћно бих, свега ми! —

Маре моја ...
CRNE GORE ĐURĐE
BIBLIOTEKA
CRNOJEVIĆ
Маре моја, душо моја,
Не сумини дворе моје.
Не познајем дворе твоје. *)
Лако ти је двор познати:
У кући је крива греда —
Пребила ти мајци ребра;
Лако ти је двор познати:
Пред кућом је бувар вода,
У бунару пласа леда,
Да ми ти је лећ на њедра!
Гле, како се лед топљаше,
Онако се момци топе,
Гледајући на ђевојке.
Лако ти је двор познати:
Пред кућом је врбичица,
На њу сједи грличица.
Грлиле те руке моје
За бијело грло твоје! —

Ово се пофтораје испред сваке врсте: „Лако ти је...“

НАРОДНЕ ПРИЧЕ.

(Из Загараца.)

Орач и лупеж.

Неки човјек орао је једну долину, а код њега нико не бјеше, јер су му чељад била кућ које: неко на пашу, а некоје остало дома да готови и послује, без чега кућа не може. Он је орао непрестано, грабећи, да што више из јутра узоре, и никад не пушташе рало из руку.

Међутим привуку се од некуда два лупежа, дако би гдје што гођ украли, па, видећи орача сама на њиви, одакле су гледали дако орач кућ измакне, па онда да зајме волове; они су дуго чекали и ћутали онђе, по све залуду, — орач непрекидно напреза у раду, захажкао волове свијем махом и снагом. Послије дугог ћутања, рече један ономе, „хајде да идемо кућ отолен! видиш нема ништа, па ништа, орач неће ни крока да се одмакне.“

„Не идемо ђаволе стопе,“ рече онај, него да чекамо још, дако га како преваримо.“ —

„А како?“ — Запита онај чудновато!

„Лако, хајде ти ближе долине орачеве, па се сакриј, а ја ћу овђе, или мало по даље, па, ако га ја преварим да остави волове, ти ћеш онда вола украсти, и поћерати дома.“

„О! ја бих и за Бога, кад бих икако могао, но ме је страх, да се што рђаво не догоди.“

„— Не бој се.“

Онда један пође код долине, па се сакрије у један грм, чекајући онђе бољу прилику, а онај му друг већ је био готов да превари онога орача. Орач истом још и не почивајући браше, па зачује из доље некакав чудновати глас гдје неко виче: Чудим се!“...

Тај се глас непрестано чујаше, док се орач сасвим пренерази од страха. Њему је заиста право чудо, споредника немаше, а кућа далеко, гора густа, а он сам, може свашто бити. „Да, оно ће бити бијес проклети, па ће нас данас сутурати у ове крпе,“ говораше он у себи, а онај све једнако виче: „чудим се чудим се!“

Орачу се већ досади, па се укани, говорећи: „ма погинуо данас од онога ђавола, и одићу да видим што је,“ окрене па пљуне преко лијевога рамена, и рече: „одби се ђаволе данас од мене,“ тако дође у онај шипраг, гдје се вриска чујаше, заузимајући све виши страх. Дошавши онамо виђе човјека здрава, зачуди се, па слободно рече: „Којега се ђавола чудим вас драги дан, те мене нагна на чудо данас.“

„— Аох! а незнаш што се чудим је ли? ваистину виђех данас што никад нијесам гледао, чудим се, а томе се је право и чудити, како човјек може орати са једним волом, као ти данас.“

На то се орач обрати, кад и збиља нема вола једнога, па потрча на врх брда и стане кликовати. О! море погибе ми во из рала,“ тако непрестано викаше из свега гласа без мозга.

Људи се окупише, па га питају како му цлињаво испред њега, а он њима каже, како је зачуо глас и како је пошао да види што је, па, док је стигао онамо, у толико вола нестало. Људи се насмијаше па оду говорећи: „Ко је луд, не треба му суд.“

Но ево ти и вишега врага: онај шишо пође да тражи онога вола, а међутим дође онај други лупеж и зајми онога вола, те онај не само што не нађе вола, него изгуби и онога другог.

— Тако су млозина погинули без памети.

Жена и Ђаво.

Један човјек имао је жену дугачкога језика, нема се што рећи да је била таква или онаква, него просто као ђаволица. У свему је пркосила своме мужу, била је непослушна и ђаволаста: што би јој домаћин рекао да уради, она је све чинила напротив, тако, да јој је само рекао, „пуни у огањ“, она не би, а кад би рекао „немој“, она би то једнак учинила, само да се његова не изврши, него њезина.

Што би се гођ догодило она је била, таква те таква. Онај црни домаћин није је могао никојим начином у ред довести, него јој је морао предлагати, дако би послушности добио од жене.

Тако овај несретњи муж стане премисљати, како би жену склонио на прави ред, но залуду му све бјеше, зато намисли, да је сврши, па како било макар се и не оженио више, чудне зајаде штете, боље је и удовац бити, но с ђаволом живјети!

Ово изрече о њој али тајно, од жене, па узме мотику и пође у поље, да копа, при кретању рече: „немој ми, жено, ништа ужини доносити“, и пође.

Послије тога она жена као за све, хтјене да се не изврши ништа што муж заповиједи, него ~~вади~~ ~~она~~ ~~Тожка~~ ~~зато~~ ~~из~~ ~~непослушности~~ ~~зготови~~ ~~најљепше~~ ~~што~~ ~~је~~ ~~у~~ ~~кући~~ ~~могла~~ ~~наћи~~ ~~те~~ ~~понесе~~ ~~мужу!~~ ~~кад~~ ~~дође~~ ~~на~~ ~~долину~~, постави на крај долине оно јестиво, па зовне домаћина, и рече: „ходи, да штетиш ако га можеш.“

Онај ни ријечи, него дође, и мирно ијаше, а овамо је био већ скроијо план још унапријед, како да ж-ну сутура; „Ваистину се је добро смисло, и за чудо;“ На крају долине бијаше једна дубока јама, а на врху обрасла трњем и купинама, о њој бијаше раширијо струку над јамом па рече: „немој ми, жено, обалити ту струку отолен“ у који мах а још потпуно и не изговорио, а она жена се загна, „кубац!“ на сред струке, тобож да је оглиба, и нагрди, но ето ђавола — струка се уврну, а она посред јаме.

Ох! зле непослушности. Ваистину, ко што тражи оно ће и наћи, ко не оће без ђавала и понио га да Бог да, као ову жену те паде у јаму.

Онај се забрине на крају долине, те се замисли, двоуми што ће: жао му бјеше жену, што је сурвао у јаму, па стаде плакати, нема кућ дома, јер не смије сам да коначи, а већ је било к ноћи, „што ћу за Бога?!“ рече онај, па закука из свега мозга, то неко чује и дође па га запита, „што ти је јадан?“

— Паде ми жена у јаму, па не знам што ћу.“

— Јаде ком си такви, са женом и без ње, но се вуци дома, па сјутрадан на главу па је вади док је извадиш, али и ти упаднеш, а не би штете било.“

„— О, не мој за Бога, но да ми је помог' извадит' сад, е не смијем сам одити дома.“

Онда довате дугачки коноп, па се један спусти на дно јаме, кад онамо; а оли чељаде сједи, онај се овесели е је то она жена, па је поткупи

и извуче на врх јаме, но виђи чуда! оно није она жена, него ђаво, сав изгребен и подеран, па рече: „сам ве је Бог научио, да ме извадите из јаме, јер не могах више у њу живјети.“

„— А што би јадан? — запиташе га они.

„Ах! како што би? дође једна жена па ме туче и не да ми лијека.“

„— Ха! то је моја жена“ рече онај која ме је исто тако мучила, као тебе, зато сам је сутура у ову јаму“.

„— Ах! добро си учио, е си збацио зло с врата“.

— „Ту нема добра, него више зло. јер ме свакојакo неки ками слушаше, а сад ко ће? нико, ја се нећу ни оженити више, јер ме неће никоја хтјети узети, кад чује, што је с овом било“.

— „— Хоћеш! рече ђаво „ја ћу те оженити, само ако ћеш ме за све слушати“.

„— Хоћу ваистину, зашто те нећу? добро је свакога послушати, ко на добро упућује.“

Тако пођу заједно кући онога човјека, дако га ђаво ожени.

Кад дођу кући, рече ђаво: „ти ћеш се проврћи као доктор, ко се разболи, лијечићеш, а ја ћу ти дати, умјесто лијечења, па дако се рзболи која лијепа ђевојка, па је ти не хтјени видао, ако те не шћене узети, запријети јој смрћу, а ја ћу јој учинити, да се добро разболи, па ће онда хтјети, не бој се“.

Хоћу Бога ми, ребе онај, ја једва и чекам, и тако је дуго видао, а ђаво му у помоћ био докле испане добра прилика.

Мало доцније разболи се кћер цара, а онај одмах пође код цара и рече: „Ова ће ђевојка умријети, али ја бих је излијечио.“

„О! сла за Бога! — рече цар — „па ишти што гођ оћеш.“

„Ја хоћу ако ћеш ми је дати за жену“.

— Хоћу вала, само ако је извидаш, но ако умре, а ти је будеш видао, и ти ћеш за њом.“

Онда се онај приближи ђевојци, дотакне је руком, у који мах она оздрави, онај се ђаво био завукао у њу, па кад је онај дотакао, он је искочио, те је оздравила, посље чега је поведе онај љекар, није могао ни дочекати.

Једну вече дође ђаво у онога зета цара, па рече: „Од сада нећу више да излазиш никуђ из куће, док ти ја не речем.“

„Нећу кад ми велиш,“ рече онај, но се превари те наскоро пође у тазбину. У путу га сретe ђаво, па га затече, говорећи: „ада ли ти нијесам рекао, да не излазиш,“ па хтјене да га убије, но онај уграби: „Стани да ти кажем чоче,“ „А што? — ја нећах одити никуђ, но је изашла она жена из јаме, па ме ћера свуђ, зато идем код цара, дако је куђ сутура.“

Он јој и не изговори потпуно, име а ђаволу нигђе стрва, побјегне чим зачу е иде она жена, па више није излазио пред оним човјеком, а он остаде срећан, живећи с царем до своје смрти.

Муж и жена.

Била једна ђаволаста жена, а удата за једним будаластим човјеком. Што се је гођ у кући хтјело, за све се је она слушала, а домаћин јој се није ни у чему противио. Вјере ми је доста таквих.

Она једном пође на пазар, па рече домаћину: „Немој да ми што буде штета у кући ни изван куће, чувај kokoшке од орла, а дијете ћеш у колијевци шикати, и успавати, дорани ћеш воде, а наложити огањ, а оно из боцуна немој тицати, јер је пуна отрови, па само једном да сркнеш, би се отровао; пазни добро што ти рекох! немој да се скубемо довече.“

Онда она жена пође, а онај остане дома, па како му све бјеше на мисао, да што прије изврши, одма наложи огањ, па свеже kokoшке све једну за другу, да их кобац не понесе, дијете остави у колијевци, па крене на воду, упрти стап и пође..., наспе га и опет упрти пуна воде, но га заборави затиснути, озго на грло, да се воде не просипа. Изнајбрже дође дома, па пође да види, је ли још огања прије но се испрти, нагне се а вода из стапа проспе се до ђавољу кап, сва по огњу, вода се проспе, а огањ истули, сад ни огања ни воде, „куку мене“ рече онај, па брже да види kokoшке али их је кобац све дигао и понио, онда се врати у кућу, али дијете плаче, он га помилује по глави, али му је неко на врх главе. „О, чудим се ја што плаче ево му чир, боље да га провалим, биће лакше,“ узме вртено и сабије дјетету до у мозак, дијете без душе, „ево како сад не плаче, преболио је“ а кад виђе е је мртво рече: „што ћу за Бога нема ми више живовања, Бога ми ћу одити да се отрујем на 'ви час, узме онај боцун па нагне да пије, да се тобож отрује, „Бога ми бих се и ја тако трова, кад бих имао,“ — оно бјеше запријетила она жена да се не отрује, а боцун пуна меда, па га је варала, да га не изије, а он се сирмамах надепа меда, па се закрије, у један кош, на петар*) дако умре, но му се неће још, докле му дође жена, а онда хоће те дивно, кад она жена дође, погледа али нема кофрџа, нема огања, а нема воде, завири колијевку, али дијете студено све у перд, меда нема половину, него га је покуса, а друго ништа не издржао. „Вала ће ми платити сваке јаде“ рече жена, па нареди једну тољагу да га бије кад год дође окле.

Онај се нагне прео коша, да види је ли каква та тољага и хоће ли моћи прегорети, у који се мах кош изврне а он се забије на мозак на сред куће, ђавољом није копорнуо, него тај час умрије и без отрова, те тако заплати сваке јаде и да га не бије жена.

Поп и снаха.

Поп ваља да трпи глад боље него други, јер док не служи литургију, не једе, а народ, пошто се најје иде у цркву.

Но један не хтјене трпити глад, него, дошавши из цркве, заиште снаси ручак, а она бјеше наставила скроба, па рече: чека, сад ће приспјети каша, па ћеш се насркати с млијеком. Поп не хтјене, но пође на мурву, да зобље, прими се, па стане живо зобати, — по пунану шаку тискаше у грло, јер му се чињаше е се неће најести никад, није ни петљицу кидео у хитању гле!! и поп може погинути — омаче му се нога, те паде вас у комате под мурвом.

*) Народ зове петар горњи таваа, у просте куће гдје нема штица, преплетено је од прућа, па се онђе оставља мрс, жито и друго.

Сиромах поп без душе, не! не велим, е нема душе на тај, свијет, него умрије овамо остави га душа, на пође горе, народ се скупи на попове јаде, а снаха зађе тужити...

„А да ли ти не говорик!
Брајо попе:
Сркај каше и млијека,
Мурве нека.“

Приближежи: Ђ. М. Драговић.

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ.

(Скупљене по Црној Гори по азб. реду.)

Може се умријети до тадер.
Мекобразној ђевојци туђе руке у њедрима.
Молитву можеш чинити, какву хоћеш.
Мали грб и велики — све једно.
Може и пшеница снијет родити.
Много браће — добар јунак.
Мало се не изгони, но манито.
Мољени — гошћени.
Мачки до смијеха, мишу до плача.
Мри, да не дајеш свијет.
Невоља брода не гледа.
Нужда нагони на душманска врата.
Ни лук јео, ни њим мирисао.
Не може се нико скрити у врећи.
Не липши, магарче, док ти удари зелена трава.
На ти га, робе, нећу ти га, Боже.
Не пристаје седло на магарцу.
Напео је уши.
Није вино, пошто је било.
Нити му се зна добра ни зла.
Не прекинуо ти злотвор.
На пут ружица, на дом тужица.
Нема среће ни под нокат.
Нужда закон измјењује.
Нове ноге под старим трупом.
Не остави, Боже, без наваке.
Не мре се прије, но реку.
Не учини, па се не бој.
Не бојим се ни од вука, а не од чапре.
Не може бити некоме добра срећа, што неће некоме зла срећа.
Не може се копиле у врећи скрити.
Нијесам купио зле паре.
Ни платиша, ни вратиша.
Ни за хвалу, ни за плату.
Не сијече ви сјекира на једно.
Нико не зна, кад ће умријети.

Ништа горе од празна чојства.
 На свилу уводи, на трн изводи.
 На свилу изгони, на драче нагони.
 Нокоме мајка, а некоме маћеха.
 Ни човјеку (поштену) мањка, ни хорјату претече.
 Не може све родити један отац и мајка.
 Нашао би у њега лука за петак.
 Нико не бјежи од добра.
 Не би прв вртио, да не зна, у чију главу врти.
 Није погинуо зајам, но враћање.
 Не заложки више, но можеш прождријети
 Не може ти бити Турина свадба и обоје поклада.
 Ни у тикви суда, ни у орфани друга.
 Ни вода ни вино.
 Ни ту био, ни казат' умио.
 Не чуј, Боже, што пас лаје.
 Најела се гладница, па се назвала баница.
 Немојте се поклати, јер ће вук и овце и јагњад.
 Ни брата жељела, ни му на главње сјељела.
 Није, коме је речено, но коме је суђено.
 Ни враг добар, ни му мајка лијепа.
 Не кољи ме по заклану грлу.
 Не старај се за вучју босотину.
 На једно весло не стоји лађа.
 Не мећи прсте на туђа врата.
 Не суче питу овај војвода, не онај, ко се научио.
 Не метни руку у огањ, нећеш ни изгорети.
 Не види даље од носа.
 Незвану госту мјесто за вратима.
 Не знали ти злотвори, како ти стоје двори.
 Не зна ћорајлија, што је Сарајлија.
 Не зна свиња, што је свила.
 Научен гору ломи, а неучна гора ломи.
 Нека пси лају око пуна тора.
 Не би го ни пас с маслом полокао.
 Нит' је лола риба, ни марач светац.
 Не држе се овце без јагњади.
 Не боји се лисица вечерњега хвалијоца, него јутрњега раниоца.
 Нема му ништа под капом.
 Није сојевић, но коритовић.
 Не просипај бисер по трњу.
 Није се умио, од кад се крстио.
 Не тупи зубе узалуд.
 Нит' се мажи, нит' се глади, сјутра су ти поклади.
 Не љхвати зеца на брзини.
 Не би засмрдио на ватри.
 Не би окрвавио на снијегу.
 Нема лова без старог гарова.
 Не завила среће, колико жаба руње.
 Не зна, ни од куд је шупаљ.

Не даду кусоњи под пласт.
 Натурио се, као кила на дрво.
 Није, како људи, но како Бог.
 Не мећи колач у туђу торбу.
 Несрећан, као зец.
 Не зна свиња, што је диња.
 Не купи хуку на своју муку.
 Не тражи се ножић на Божић.
 Нико није свијет надживио.
 На сунцу је и циганин чобанин.
 Не би га разумило решето ораха.
 Не би га натурио лопатом.
 Не би му у кући граха крцао.
 Није свака тица за шеницу.
 Није ни мајку за сису ујео.
 Није кућа тијесна, ће нијесу чељад бијесна.
 Не би му нарадио вас свијет.
 Не зна више но магарац у кантару.
 На покладе, ко што коме даде.
 Неће му помоћи колико пушка ножу.
 Од претила меса ваља и кост оглодати.
 Обуо се у једну опанчину.
 Од слаба меса чорба по долини.
 Од туђега туга бије.
 Обрнуо је ~~Бадолесим дугед.~~
 Ова земље свијет престојава.
 Онај мајстор, што направља рукатку, умије направити и заклоп.
 Од давије нико није стекао.
 Од много отаца ћеца килава
 Од невоље бабу воде.
 Од меда се прсти не изједоше.
 Од једног вола једна чапра иде.
 Од добра опанка добра је и опанчина.
 О љепоти село збори, о доброту кућа живи.
 Озада је Маре и сватови.
 Од тикве би сахат направио.
 Оклен жена, отлен ћеца.
 Од пастрве се кости не глођу.
 Окитио се, као гора листом.
 Од длаке би брвно начинио.
 Од мека образа ни једно на хоћу не наличе.
 Од мека образа трбух до зуба.

Приближежио: А. Ј. учитељ.

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ

од Уредника.

ИЗ МОЈЕ ДОМОВИНЕ

ЦРТИЦЕ СВЕТОЗОРА ТОРОВИЋА

у Мостару,

Издање и штампа издавачке књижарнице

Пахер и Кисића

1898.

Књига броји 16 различитих слика из породичног и друштвеног живота. Писац се задао циљу, да проучи душу својих суграђана, па је и успио: веома је вјешто завирио у сваки кутић њен и чисто психолошки изнио нам најсакривеније тајне срца, те нам дао живу слику нарави и склоности већином њезне младости. Приче нијесу простране, али су богате идејом и тенденцијом, те на више мјеста, баш кад писац кичицу сликарску остави — открива нам се најзгоднији момент размишљања, те тек сада уживамо закулисним посматрањем живијех, и ако неизведенијех догађаја. — Лијена особина приповједачка, којом се наш Светозар одликује. Гдје-кад нам је сјетан — невесео, па нам причом чело намршти, а гдје-кад нам је расположен, па све тако дивно ухасуљи, да нас чисто разраहतлејише. Тако на пр.:

На сусрет — цртица из ускочког доба написана је сантименталним тоном, те одводи душу у густу елегичку област, у којој су распростражене живе слике из породичног живота, гдје се укрштава празна нада материнска са слатком љубављу сестринском и жељом за јединцем братом храниоцем. И та у почетку жива — доцније празна нада ишчилује — црни су гавранови свједоци посмртне пјесме, којом јадна мајка сузама купа лица приљубљене дјечице, што је наивно тјеше:

Не плачи, мајко, доћи ће брато...

Мали просјак са тенденцијом, да је Србин волији и гладовати, него се за крвнички новац најести.

Мула Османов дувар — износи нам у комичкој форми каквим мајсторлуком женско чељаде кињи свог драгана и у пркос највеће му непријатности чини, које долазе до тога, да је он, против своје воље, од нужде

узимље, а она једнак своју пакост замјењује слатким пољубцима, на изне-
нађење свога ђувеглије.

У ноћи — и тенденција, и заплет и расплет потпуно достижу цијељ. Читалац се занесе силом осјећаја, заборави на сањање, па прелази у ре-
ални свијет жалоснијех сценерија, докле га њежни анђелски гласић мале
Данке не пробуди и овесели. — Прича је изведена с пуно дидактичке је-
дрине у брачном, породичном кругу.

Сан Мехе Фенерије. — Опет писац под завјесом сна открива читаоцу
љубавно страховање из љубавног живота. Но зашто баш младићу припи-
сивати јаку душевну слабост у области љубави?! — Срце је женско
њежније, осјетљивије, те и наклоњеније к страховању и зебњи. Озбиљном
мушкарцу доликује узвисити се над оваким њежним појавама. Ово најјаче
избије из приче —

У мајшином загрљају — гдје заносна слијепа оданост к својој љубав-
ници баца га у болест и то у туђем свијету. Ње ради враћа се у отаџби-
ну, у крилу своје мајке — олтара праве љубави — топи се у крајњој
тузи због невјерства своје варљиве несуђенице.

Отац — скица из усташког живота прича нам, како је отац, у
питању части, готов дићи убилачку руку на јединца сина, који се срамно
враћа са бојне пољане. Ово је живи импулс доцније јуначке борбе и смрти
синовљеве, коју отац, тугом савладан, сузама оплакује.

Немино злато тенденција је идентична с народном: Није благо ни
сребро ни злато, већ је благо што је срцу драго. Овдје нам писац изводи
два типа: мајке и шћерке. Диаметрално противна један другоме:
мајка шћерци срећу краји у богатом удовцу, шћерка шљедује диктанду
срца и, поред највеће материнске неге, бежи к свом драгану и проводи
сретне дане, дочим мајка непрестано тугује сама и за читаву годину неће
да зна за њих. И једва једвимице ето је к својој ћерци, бајаги болесној...
Унуче је добила, као златну јабуку, па га грли, грли и далеко уздиже
над свим благом оног богатог удовца, за ким хоћаше да удоми шћер. —
Овдје је писац у свему поступан при описивању душевних осјећања, вјешт
у сликању главнијих момената животне борбе и правилан у сликању
пеизажне и природне љепоте. Сва је прича свестрано обухваћена, заокру-
пљена, те потпуно подмирује сва очекивања читаоца.

У очи Божића — веома узорна скица из породичног живота, кратка,
али једра садржином. Сва се своди на то: да нема боље сраће од оне,
коју Божанствени благослов окрили у сретном брачном животу.

У туђем вилајету, — слика из турског живота своди се на ону
Његушеву:

„Своје с туђим није смијешано,
Од туђега вагда туга бије“

или Јакшићеву:

„У св'јету, брале, нема љубави.“

Ах баби (пријатељи) — преставља диван примјер дружевске љубави, због
које један жртвује оним, што му је најмилије у животу, што је овладао
свим његовим бићем, због чега ма и жртвом не остаде — жртвује својом
драганом за љубав и живот свог друга, мало час крвника.

Али доста о борби и мегданима јунака нашега пола, но да ли се писац обазро и на мушку храброст женског пола? — Прочитајте му пошљедњу причину „Херцеговка“ па ћете видјети, гдје се узорита шћерка кршне Херцеговине у мушком руху с мачем у руди у првим редовима војника храбро бори за образ, за спас рода свога. — Станко се назвао. Он вам се, сав у крви, животом бори и једва га налазе гдје се, вели Светозар „изва-лио потрбушке, а испод њега читава локва крви, која се усирила и почела прнити... Они му одмах прилетише и изврнуше га на леђа... Био је блијед као крпа: склопио очи, а растворио уста. Коса му се помрсидла и расула по окрвављеној трави, те се и по њој крв скорила...“ Шта би вам дуљио даље, како су лијечили и познали да је Станко прекрасна Стана дјевојка, коју је послјије Бог благословио породичном срећом — једним сином и двјема ћевојкама, над којима се она смјешка и пита:

„Има ли гдје — год веће среће?!

БУЈУКДЕРСКА ВЕНЕРА

од Мустафа Решида

с турског — Хасан Фехми Наметак

NACIONALNA Библиотека

издање и штампарија Издавачке Књижарнице

CRNE GORE ĐURĐE

Пахер и Кисића

CRNOJEVIĆ

1898.

Ово је омалена причина, у којој се на љубавној арени истиче горе-именована љепотица и неталишни јунак љубави, који се у шетњи негдје загледао у њу, похитао, те се упознао и постао омиљени друг и пратилац њен. Али, бива, тек што загријаше срца своја слатком струјом љубавних осјећаја, наједанпут судбина их раставља, на велики кијаметли нашег јунака, који добива из Париза од љубавнице писмо и „пошљедње: збогом, моја права љубави! будите увијек сретни!“ Како га је овоме било — безбеди далеко од тога судбино среће моје. Знамо само то, да је писац, Србин-Мухамеданац, красно усвојио дух и особине свог народњег језика, те веома правилно, глатко и течно предочава у живој слици догађаје из турског живота. Ми му на то честитамо и препоручујемо прегаоштво, јер лијепо обећаје, те ће нас веома задужити упознавањем обичајева јуначких и отворених Мусломана.

Књизи је цијена најумјеренија — свега 10 новчића, те је слободно свакоме препоручујемо.

НАЈЉЕПШЕ СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

ИЗ ЗБИРКЕ

Вука Ст. Караџића

у Новом Саду

издање и штампа књижаре Браће М. Поповића

1898.

Садржај је овој књизи: 1. Кумовање Грчића Манојла. 2. Ко крсно име слави оном и помаже. 3. Зидане Скадра. 4. Наход Момир. 5. Бан Милутин и Дука Херцеговац. 6. Урош и Мрљачевићи. 7. Милош у Латинима. 8. Марко Краљевић и Филип-Маџарин. 9. Љутица Богдан и војвода Драгија. 10. Марко Краљевић и Арапин. 11. Болани Дојчин. 12. Женидба Бурђа Смедеревца. 13. Порча од Авале и Змај огњени. 14. Женидба Тодора од Сталаћа. 15. Груица и паша са Загорја. 16. Св. Саво и Хасанпаша. 17. Женидба Ива Голетрба. 18. Бановић Секула и Грубац Осман-ага. 19. Сватови Нука Новљанина. 20. Сењанин Тадија.

Овако ће редом изаћи *све српске народне пјесме Вукове збирке* свеколике — како би се тим *што већма на путу стало ошмици* „Матице Хрватске“ и других *похрваћених* издања српских рођених народних умотворина. —

Циљ овога *не виде за циљком* добити, него, да се ово „народно благо“ што више у народ уноси — а тиме да се сузбијају учестана при свајања српских народних умотворина од стране *непованих*, којима је у крви, да се туђим перјем ките.

У С П О М Е Н Е

ИЗ НАШЕГ ЦРКВЕНО-НАРОДНОГ ЖИВОТА

од

Д-ра Теодора Мандића.

ПРВА СВЕСКА

у Новом Саду,

штампарије српске књижаре Браће М. Поповића

1898.

Друштвени Гласник.

О Тројичину дану и доцније наша браћа из поносне Босне и кршне Херцеговине, с пута у Острог кад су били да паву на кољена пред живо-
том чудотворца Василија — посјетила су наш друштвени локал, користећи
се читањем сваковрсних српских листова. Том приликом уложили су своју
лепту у друштвени фонд преко нашег благајника, г. Јова Геруна. Топло
захваљујући им на лијепом сјећању, сматрамо за пријатну дужност имена
њихова изнијети нашим читаоцима:

Г. г. Световар Ђоровић ф. 5; Гавро Трифковић ф. 3; Ђорђо Каши-
ковић ф. 1; Вуко Пјево ф. 1; сви из Мостара. Васо Л. Станишић ф. 3;
Драго Памучина ф. 5; Дашо Станишић ф. 2; Симо Ђевриз ф. 2; Катарина
Ђевриз ф. 1; Данило Делић ф. 2; Ристо Човић ф. 1.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Ако напоменемо, да је, због особите нагомиланости рада у државној
штампарији, једва сад ред допао нашем листу, не можемо се, да ће наши
љубазни читаоци опростити на толиком очекивању, и ако ми то надокна-
ђујемо издањем наше „Луче“ два броја уједно.

Још једаред молим наше предбројнике и сараднике, да ме ослободе
од сваког затраживања одговора на каква — год им потребна извјешћа,
јер, при највећој вољи — апсолутно не располажем временом. — За адми-
нистративне ствари постоји нарочита администрација.

Одговор Уредништва.

Господину Светиславу Н.

Примили смо Ваше писмо, посвећено за успомену Вашој дами срца. Неће, јамачно, за чудо бити ни читаоцима „Луче“ ни њеном уреднику „по каквом сте се надприродном осјећају заљубили у горе поменућу Госпођицу“ и ако је нијесте поменули. — То је давак доба младости.

Бићете љубазни опростити, што не можемо подмирити Ваше слатке осјећаје, јер се лично Вас тичу, а нас с мјеста не крећу, према живо, пластични оживљујете свој душевни свијет, шта више преносите силу уобразиљу и на саму Дантеову Беатрићу. Изгоресте, велите, страсном љубављу! А, то је опасно на оваком жаропеку илинском. Све, што би Вам уредник могао помоћи, то је искрени савјет купати се два пута дневно у студеној води: јутром у 5 сати и 35 минута, а вечером... како ћу Вам рећи? — чим се сунце смири. Чувајте се добро од промаје. Безбеди помоћи ће Вам. — Бадар ум, стрпљење, здравље и срећу желим Вам, уловљени младићу.